Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг рўзномаси

1991 йил 25 июнь
СЕШАНБА
№ 120 (5.162).
БАҲОСИ 8 ТИЙИН

1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган ◆ Ҳафтада беш марта чоп этилади

ФУРСАТ ҒАНИМАТ, АЗАМАТ ҒАЛЛАКОРЛАР!

Шу кунларда Задарё районидаги хўжаликлараро қорамолларни бўрдоқига боқиш корхонасига қарашли ғаллазорларда жўшқин меҳнат ҳукмрон. Жамоа деҳқонлари 50 гектар майдондан арпадан баракали ҳосил етиштирдилар. Улар ҳар гектар ердан 40 центнердан хирмон кўтаришни мўлжалламоқдалар. Бунда моҳир комбайнчи Расулжон Эргашевнинг ҳам муносиб ҳиссаси бор. У кунига 4—5 гектар майдондаги арпани ўрибянчиб олишга эришаётир.

СУРАТЛАРДА: 1. Илғор комбайнчи Р. Эргашев. 2. Ўрим пайти.

А. КЎКИМИРЗАЕВ олган суратлар.

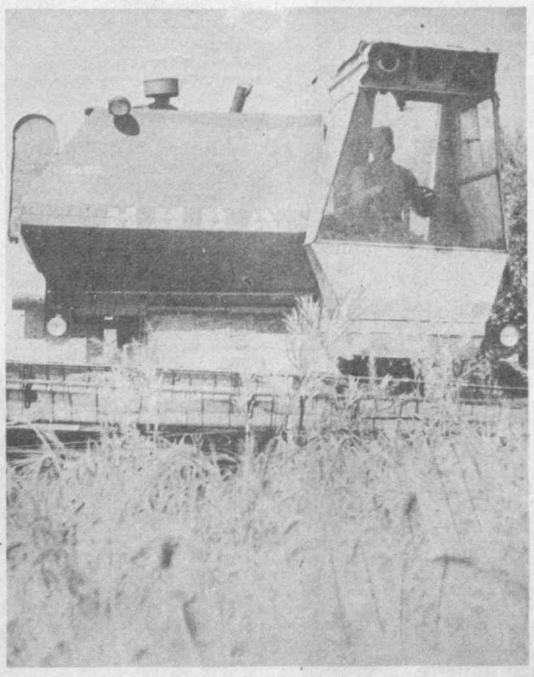

ХИРМОНГА БАРАКА

Шу кезларда Охунбобоев районидаги Ленин номли жамоа хўжалиги ғаллазорларида бўлган киши жўшқин меҳнатнинг устидан чиқади. Бу ерда 80 гектар майдондаги арпа, 71 гектардаги буғдойдан яхши ҳосил етиштирилди. Айни пайтда уни нобуд қилмасдан, тез ва соз йиғиштириб олиш тадбирлари кўрилмоқда.

Ғаллакорлар дастлабки кунданоқ ўрим суръатини ошириб, юксак унумдорликка эришаётирлар. Бу муҳим ишга етарлича техника воситалари, ишчи кучи ажратилгани муваффақият омили бўлаётир. Ҳосилни ўриб-янчиш, дон ва сомонни ташиш, ерни ҳайдаш ва қайта экишга тайёрлаш ишлари бир-бирига қўшиб амалга оширилаяпти.

— Ғалла ўрим-йиғими ғоят тезкорлик ва уюшқоқлик билан иш юритишни тақозо этади, — дейди хўжалик бошқарувининг раиси, Ўзбекистон ССР халқ депутати Эргашали Мадумаров. — Ҳосилни исроф қилмасдан саранжомлаб олишга интилаяпмиз. Мавсумга махсус штаб раҳбарлик қилмоқда. Халқ назорати гуруҳи бошлиғи Юсуфжон Мусаев ўрим ишларини текширувчиларга бош-қош.

Биз хўжаликнинг Абдурасул Абдураҳмонов бошлиқ бригадаси далаларига етиб келганимизда меҳнат беллашуви авжига чиққанди. Моҳир комбайнчи Тоир Болтабоев ўз машинасини чаққонлик билан бошқариб, кунига 4—5 гектар майдоннинг ғалласини янчиб бермоқда. Дастлабки ҳисоб-китоблар ҳар гектар ердан 35 центнердан дон, кўплаб сомон йиғиштириб олинаётганлигини кўрсатаяпти.

Дон ва сомон пешма-пеш хирмонга ҳамда сут-товар фермасига жўнатилмоқда. Бу борада Деҳқонбой Маҳмудов, Ҳаким Мадаминов каби ҳайдовчилар, Алижон Кенжаев, Содиқ Холматов, Исмоил Иброҳимов, Одил Ҳакимов сингари механизаторлар ўрнак.

Қўшни Обиджон Мадраҳимов бошлиқ бригада ғаллазорларида ҳам ўрим-йиғим авжида. Ҳамроҳимиз — жамоа хўжалиги партия ташкилотининг котиби, ғалла штаби бошлиғи Абдуфаттоҳ Холматов комбайнни эпчиллик билан бошқараётган механизатор Абдураҳмон Шерматов билан таништирди.

— Ҳозир 19 гектарлик пайкалнинг буғдойини ўраяпман, — деди А. Шерматов. — Ҳосил мўл. Гектаридан ўртача 37 центнердан дон олинаяпти. Комбайнимни тўхтовсиз ишлатиб, ҳамкасбларим ўртасидаги мусобақада ғолибликни қўлдан бермаслик ниятидаман.

Шу куни хўжаликнинг Холиқжон Каримов бошлиқ бригадаси ғаллазорида ҳам бўлдик. Бу ерда 14 гектар майдондаги ҳосилни тезроқ саранжомлаш тадбирлари кўрилмоқда.

— Кўклам қандай келганлиги барчага аён, — деди бош муҳандис Ҳабибулло Сайдалиев. — Лекин ғаллакорларимиз бўш келишмади. Экин вақтида озиқлантириб, суғорилди. Натижада ҳосилдорлик ёмон бўлмаяпти. Жорий йилда 475 тонна ғалла тайёрлашимиз керак. Ҳозирча бу режа ошириб бажарилиши аёнлашмоқда.

Шуниси муҳимки, хўжаликда мавсумни муваффақиятли ўтказиш учун барча шароит яратилмоқда. Далада ишлаётганларга ҳамма қулайлик муҳайё этилган. Меҳнат илғорларига белгиланган муддатларда мукофотлар бериб борилаяпти. Тушлик пайти иссиқ овқат тайёрланиб, чой қайнатилмоқда. Буларнинг ҳаммаси ишга унум, хирмонга барака киритмоқда.

Т. АҲМАДЖОНОВ.

ЖАДАЛ СУРЪАТ

Бекобод районидаги «Ленинград» давлат хўжалиги ғаллакорлари бу йил 1445 гектар майдонда баракали ҳосил етиштирдилар. Ўрим-йиғимга барвақт, пухта ҳозирлик кўрилди. Шу боисдан муҳим ишга уюшқоқлик билан киришилди. Мавсум 4 июнь куни бошланганди. Шундан бери жадал суръатларда давом эттирилмоқда.

Аширбой Анорбоев бошқарувчилик қилаётган 2-бўлимда айниқса меҳнат авжида. Бўлим деҳқонлари кўкламги табиат инжиқликларини мардонавор енгиб, яхши ҳосил етиштиришга муваффақ бўлдилар.

— Хўжалигимиз маъмурияти ўрим-йиғимда қатнашаётганларга барча қулайликларни яратиб бермоқда, — деди А. Анорбоев. — Муҳим мавсумни қисқа ва қулай муддатда ўтказиш юзасидан аниқ тадбирлар белгиланган. Комбайнчиларга эрталабки нонушта, тушлик бепул ташкил қилинаяпти. Шунингдек, механизаторларга ҳақ тўлаш такомиллаштирилди.

Мавсум иштирокчиларига ғамхўрлик кўрсатилаётгани иш унумини оширмоқда. Меҳнат беллашуви ҳар беш кунда якунланиб, илғорлар пул мукофотлари билан тақдирланишаяпти. Шуни таъкидлаш ўринлики, хўжаликда жумҳурият Президентининг ғаллакорлар ва қишлоқ меҳнаткашлари манфаатларини кўзлаб чиқарган фармонини бажариш юзасидан изчил ишлар амалга оширилаяпти. Ўрим-йиғим охирида унинг қатнашчиларига 100 донадон прессланган сомон, 500 килограммдан дон давлат баҳосида сотилади. Хўжалик маъмурияти тармоқ ходимлари манфаатдорлигини янада кучайтириш мақсадида бу йил режадан ортиқча етиштирилган ғалланинг 50 фоизини ижарачи деҳқонларга натура ҳолида беришга қарор қилди.

Шу кунларда Ҳасанбой Бозорбоев, Эрназар Жўраев. Холбой Ускенбоев бошлиқ бригадаларда ўрим-йиғим қизитилмоқда. Бу жамоалар гектаридан 12 центнер ўрнига 15—17 центнердан хирмон кўтаришни мўлжаллашаяпти.

Шунингдек, райондаги «Авангард» давлат хўжалигида ҳам бу иш қизғин. Абди Раҳмонов, Эсон Тўраев, Ғани Бойтўраев, Виктор Бедеров каби механизаторлар ҳамкасбларига ибрат бўлишаяпти.

Умуман, бекободликлар бу йил 5.371 гектар майдонда бошоқли дон етиштирдилар. Уларнинг мақсади гектаридан 16,3 центнердан сара дон йиғиштириб олиш. Шу ниятда мавжуд 30 та комбайн юксак унум билан ишлатилаяпти.

У. МУҲАМЕДОВ.

ИБРАТ ОЛИНГ

Денов районидаги «8 Март» жамоа хўжалигида ғалла ўрим-йиғими уюшқоқлик билан олиб борилаяпти. А. Отамуродов бошлиқ бригада мавсумни биринчилар қаторида бошлаганди. Айни пайтда қизғин давом эттирилмоқда. Меҳнат аҳли 20 гектар майдонда «Сурхак» навли буғдой ҳосили етиштирдилар. Мақсад — ҳар гектаридан ўртача 40 центнердан дон саранжомлаб олиш.

Ўримда 2 та комбайн тўхтовсиз ишлатилаяпти. Уларни бошқараётган Ш. Ҳасанов билан Э. Муродов ҳар куни уч-тўрт гектар ердаги ҳосилни янчишмоқда.

Бригада аъзолари мавсумни 2—3 кунда тугаллаб, бўшаган майдонларга такрорий экин экиш тадбирларини кўрмоқдалар.

Ў. БЕКМУРОДОВ.

УЧРАШУВ ТУГАДИ, ИШ ДАВОМ ЭТМОҚДА

«Тошкент ишбилармонлар учрашуви» ниҳоясига етди. Унга ажратилган беш кун кўз очиб юмгунча ўтиб кетди. Йўқ, бу баландпарвоз сўзлар эмас, балки ана шу мисли кўрилмаган тадбирлар анжумани жумҳуриятимизнинг иқтисодий, боз устига сиёсий ривожланишига таъсир кўрсатди ва яна узоқ вақт мобайнида таъсир кўрсатади, бу ана шу воқеанинг аҳамиятига рўй-рост баҳо беришдир. Сайёрамизнинг барча томонларидан 54 мамлакат савдо-саноат доираларининг 300 дан кўпроқ намояндаси жумҳуриятимиз халқ хўжалиги барча тармоқларининг ходимлари, олимлар, кооператорлар билан бевосита музокаралар олиб бориш учун илк бор Ўзбекистонга келдилар. Бошқа давлатлар ёрдами, улар билан ҳамкорлик хорижий сармоялар ва қарзлар хаста иқтисодиётимизга ниҳоятда зарур ва буни ҳеч ким яширмаяпти. Лекин бу хайри-саховат, садақа эмас. Тошкент ишбилармонлар учрашувининг бунга ҳеч қандай алоқаси йўқ. Ҳамма нарса ўзаро манфаатдорлик асосидагина ташкил этилиши лозим. Бошқача бўлиши ҳам мумкин эмас. Буни учрашувнинг ҳар бир қатнашчиси — ҳам совет, ҳам хорижий қатнашчиси яхши тушунарди.

Ҳаммаси ошкора бўлди, анжуманнинг дастлабки дақиқалариданоқ барча алоқалар ишонч руҳи билан йўғрилди. Эски одатлар намоён бўлишини олдиндан кўра билган учрашув ташкилотчилари хорижий меҳмонларни Ватанимиздаги тўралардан ҳимоя қилиш, музокараларнинг ниҳоятда аниқ-равшан, учрашувнинг эса чинакам амалий бўлишига эришиш учун қўлларидан келган ҳамма ишларни қилдилар. Меҳмонлар ва мезбонларнинг билдирган кўпдан-кўп фикрларига қараганда учрашув кутилганидан ҳам зиёда бўлди.

Ниҳоят, якун чиқариладиган вақт ҳам етиб келди. «Тошкент ишбилармонлар учрашуви» қатнашчилари ва меҳмонлари, унинг қандай ўтаётганлигини ёритган совет ва чет эл матбуоти вакиллари 22 июнь куни беш кун илгари анжуман бошланган «Наврўз» мажлислар марказида тўпландилар.

Тўпланганлар ҳузурида Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов нутқ сўзлади. У хорижий тадбиркорларга Тошкент учрашувида фаол қатнашганликлари учун миннатдорчилик билдирди ва шундай деди: менинг фикримча, хорижий шериклар билан кенг кўламда ҳамкорлик қилиш — таназзулдан чиқишнинг бирдан-бир тўғри йўлидир. Биз савдо-сотиқ, ишбилармонлик соҳасини аслида йўқ ердан бошлаётганимиз хусусида ўзимизга ҳисоб бериб турибмиз, деди Ўзбекистон раҳбари, шу сабабли меҳмонларимиздан улар берган сабоқ учун миннатдормиз. Бироқ, деди у, орадан 5—10 йил ўтади ва бизнинг ёш тадбиркорларимиз хорижий шерикларни нимагадир ўргата олади, деб ўйлайман.

Шундан сўнг учрашувнинг хорижий қатнашчиларига сўз берилади. Америка Қўшма Штатларидан келган, автомат қозонлар ишлаб чиқарадиган қўшма корхона ташкил этган «Каскад сервис» компаниясининг Президенти Шварц Стюарт Тошкент учрашуви ажойиб натижалар берганини таъкидлади. Ўзбекистонда одамлар ишлашни биладилар ва ишлашни хоҳлайдилар, деди у. Узоқ Ўзбекистонда амалий шерик орттирганлигимиз американликлар учун яхши янгилик бўлади. Маҳсулотларимиз эса яхши бозорга эга бўлишига шубҳа қилмайман, деб таъкидлади АҚШлик тадбиркор.

Туркиянинг «Зироат банк»и Президенти Салоҳиддин Тозану Тошкентда музокаралар ва амалий алоқалар юқори даражада ташкил этилганини таъкидлади. У ўз банки Ўзбекистоннинг муваффақиятли ривожланиши, гуллаб-яшнашига ишонгани учун унинг иқтисодиётини ривожлантиришга қарз беришга қарор қилганини айтди. Учрашувда Туркия дорилфунунларида Ўзбекистон ёшларининг вакиллари менежмент, маркетингга, яъни ҳақиқий тадбиркор билиши шарт бўлган барча нарсаларга ўрганишлари юзасидан муҳим битимлар тузилди.

«Фриза инжиниринг» фирмасининг бошлиғи, швейцариялик жаноб Плюметта ўз нутқида жумҳуриятга хорижий ишбилармонлар учун эшикларни катта очган, ўзбек ҳамкасблар билан алоқалар ўрнатишни анча енгиллаштирган Ўзбекистон ССР ҳукуматининг яхши нияти, саъй-ҳаракатларини таъкидлади. Унинг ўзи Ўзбекистонда биринчи марта бўлаётгани йўқ, унинг фирмаси аввал ҳам жумҳуриятимиздаги ҳамкорлари билан биргаликда бир қанча ишларни амалга оширган эдилар. Лекин ҳозирги учрашув ҳам унинг учун ортиқча бўлмади. Плюметтанинг сўзларига қараганда у янги шартномалар тузишга, ҳамкорликнинг янги режаларини белгилашга муваффақ бўлди. У ўз нутқида Ўзбекистонда сиёсий аҳвол барқарор эканлигини, бу эса тадбиркорликда муваффақиятнинг асосий гарови эканлигини таъкидлади.

Шундан сўнг Индонезия вакили, «Пити прима комплекс сидо» фирмасининг Президенти Хошим Жодо Хадикусу сулу сўзга чиқди. У Ўзбекистон билан Индонезия ўртасидаги амалий ҳамкорликнинг ривожланиш истиқболларига ишонч билан қараётганини айтди. Бу ҳамкорлик кўп қиррали ва ҳар томонлама бўлиши, саноат, қишлоқ хўжалиги, савдо-сотиқ соҳасигагина тегишли бўлмаслиги керак. Мен Самарқанд, Бухорода бўлдим, шуни ишонч билан айтишим мумкинки, халқаро саёҳатчиликни ривожлантиришда икки томоннинг ҳамкорлиги жуда нафли бўлур эди, деди у.

Шундан сўнг Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов Тошкент ишбилармонлар учрашувининг дастлабки якунларини ўқиб эшиттирди.

Беш кун ичида Ўзбекистон пойтахтида 500 дан ортиқ тижорат музокараси ўтказилди. Хорижий фирмалар билан 30 та қўшма корхона ташкил этилди, 69 та шундай корхона бўйича 18 мамлакатдаги 56 шерик билан режалар битилган ҳужжатлар имзоланди. Ташкил этилган қўшма корхоналарнинг хорижий валюта ҳисобида 376,9 миллион сармояси бор. Улар ишлаб чиқарадиган товар маҳсулотининг умумий қиймати хорижий валюта ҳисобида 2,7 миллиард сўмни ташкил этади. 20 июнда хорижий валюта ҳисобида 489,2 миллион сўмлик қарз расмийлаштирилди. Умумий миқдори қарийб 66 миллион АҚШ долларига тенг бўлган савдо битимлари имзоланди.

«Штахель-хардмер групп» (Швейцария), «Континентал грейн» ва «Ай-ти-ай» (АҚШ), «Окзот» (Исроил), «Гасс пантонет коминвест» (Италия) фирмалари ва бошқалар билан анча қизиқарли ва ўзаро манфаатли шартномалар тузилди.

Шундай қилиб, «Тошкент ишбилармонлар учрашуви» ўз дастурини бажарди ва расмий равишда ёпиқ деб эълон қилинди. Лекин Ўзбекистоннинг ташқи шериклар билан кенг кўламдаги бевосита ва тенг ҳуқуқли ҳамкорлик дастури эндигина амал қила бошлади, деб ўйлаймиз. У бундай катта ишларга кучли омил бағишлади. Буларнинг ҳаммаси жумҳуриятимизга оғир аҳволдан қутилишда ёрдам бермоғи лозим.

Л. ЛЕВИН,
В. ПРУГЕР,
ЎзТАГ мухбирлари.

ЕЛЬЦИНГА ТАБРИК

Б. Н. Ельцин Россия Президенти этиб сайлангани муносабати билан Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов унга табрик телеграммаси йўллади. Унда бундай дейилади:

Ҳурматли Борис Николаевич!

Жумҳуриятимиз барча меҳнаткашлари номидан Сизни Россиянинг юксак Президентлик лавозимига сайланганингиз билан самимий табриклайман. Сизга чин дилдан мустаҳкам соғлиқ, бахт-саодат, Сизнинг янги масъулиятли фаолиятингизда муваффақиятлар тилайман.

Россияликлар билан Ўзбекистон халқи ўртасидаги анъанавий дўстлик ва мустаҳкам ҳамкорлик кўп миллатли Ватанимиз равнақи йўлида бундан кейин ҳам мустаҳкамланаверади ва ривожланаверади, деб ишонч билдираман.

Ўзбекистон ССР Президенти
И. КАРИМОВ.

ЁШЛАР БИЛАН МУЛОҚОТ

Ижодий зиёлиларнинг ёш вакиллари олдида кўпгина муаммолар тўпланиб қолди. Ана шу муаммоларнинг бир қисми Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасида бўлган учрашувда ўртага қўйилди. Унда Маданият вазирлиги, Матбуот давлат комитети, ижодий уюшмалар, бир қатор нашриётларнинг раҳбарлари, ёш ёзувчилар, рассомлар, киночилар, меъморлар, театр арбоблари, журналистлар қатнашдилар.

Йиғилганлар ижодкор ёшлар ўртасидаги ишларнинг аҳволи тўғрисидаги фикрларини ўртоқлашдилар, ҳам ижодий, ҳам иқтисодий, ҳам ижтимоий масалаларга доир аниқ-равшан таклифлар айтилди.

Барча таклифларни диққат билан ўрганишга ҳамда ёш мутахассисларнинг ижтимоий ва ижодий шарт-шароитларини яхшилашга қаратилган тадбирлар мажмуини ишлаб чиқишга қарор қилинди.

Учрашувда Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси раисининг ўринбосари Э. Самандаров нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ мухбири).

ДЕҲҚОНГА МАДАД КЕРАК

Халқимизда жавзода ҳосил жазланар, деган гап бор. Ёз келиши билан пахтакор ташвиши тобора ортади. Кузда хирмон баракали бўлиши учун деҳқон ҳам, экин ҳам жавзонинг оташли қозонида тобланиши керак.

Риштон районидаги «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» давлат хўжалигининг Киров номли бўлими далаларида кўкка бўй чўзаётган ниҳоллар худди яшил гиламдек кўринади. Бўлим заршуносլари амалдаги йилда 549,7 гектар майдонга чигит экишган. Гектар ҳосилдорлигини 28.8 центнерга етказиш, давлатга 1584 тонна оқ олтин сотиш кўзда тутилган. Айни дамда экин парвариши уюшқоқлик билан олиб борилаётир. Қатор оралари уч марта юмшатилди. Акром Маҳмудов, Раҳим Исмоилов, Адҳам Тўрақулов каби механизаторлар топшириқни 1,5—2 ҳиссага адо этмоқдалар.

— Йўлдошхўжа Султонов, Абдуқаҳҳор Қосимов, Муҳаммадюсуф Қодиров бошлиқ бригадаларда меҳнат бошқаларга қараганда самарали бўлмоқда, — дейди бўлим бошқарувчиси Ҳасанбой Ҳамдамов. — Айниқса, ижара пудратига кенг йўл очилгани қўл келаётир. Барча пахтазор 31 та ижарачи звенога бўлиб берилган. Уларга иш ўргатишнинг ҳожати йўқ, қачон ишлов бериш, озиқлантириш кераклигини яхши билишади. Биз вақтида ўғитдан, техникадан қарашиб турсак бас. Албатта, бу усул қўлланилиши ҳосилдорликни оширишга кўмаклашмоқда. Исроил Ўринов, Минаввар Собиров, Юсуф Маҳмудов, Абдумутал Юсупов бошлиқ звенолардаги ғўза ривожини кўриб кўз қувнайди. Ҳар тупда 5—6 тадан шона, гул бор.

Бўлимда жами 882,2 гектар майдон бўлиб, 332,2 гектарида кузги дон, сабзавот, полиз, озуқа экинлари парваришланмоқда. Улар ижарачилар қўлида. Фақат деҳқончиликдаги баъзи нарсалар кишини ўйлантиради. Хўжаликда етиштириладиган шоли, полиз, сабзавот маҳсулотларининг давлат буюртмасидан зиёдини ижарачи эркин сотиши мумкин. Шартномада белгиланган баҳо билан бозордаги нарх-наво ўртасида катта фарқ бор. Бугунги шароитда пудрат шартларини такомиллаштириш зарур. Қолаверса, қишлоқ хўжалиги техникаси, кимёвий ва минерал ўғитларнинг давлат баҳоси бир неча баравар ошди.

Деҳқонларга эркинлик ҳақида кўп гапирилмоқда. Лекин ҳанузгача юқоридан кўрсатмалар бериш камаймаётир, оқибатда хўжаликлар мустақиллиги амалда йўққа чиқмоқда. Бу эса бемалол иш юритишга имкон бермаяпти. Бир мисол: жамоа бултур 570,3 гектар майдонда пахта етиштирди. Бу йил уни 20,6 гектарга қисқартириб, ўрнига чорва учун озуқа экинлари экиш ҳақида буйруқ бўлди. Пахтазор озайтирилса-да, аввалги режа ўзгармасдан қолаверди.

Шунингдек, аксарият хўжаликларда бўлгани каби бу ерда ҳам таъминот мушкул аҳволда. Озиқ-овқат танқислиги туфайли етарли даражада масаллиқ берилмаяпти. Натижада пахтакорларни иссиқ овқат билан таъминлаш кўнгилдагидек эмас. Меҳнат аҳли иш ҳақи камлигини айтди. Давлат хўжалиги томонидан деҳқонларга тўланадиган ҳақ шу йил январь ойидан 40 фоиз оширилди, лекин барибир ҳозирги иқтисодий танглик даврида тирикчилик ўтказиш қийин. Дастурхонимизни нозneъматлар билан тўкин қилаётган, пешона тери эвазига оқ олтин етиштираётган қишлоқ кишисига зарур шароит яратиб бериш, ёрдам кўрсатиш бугуннинг энг муҳим вазифасидир.

Т. РАҲИМОВ.

ВИЛОЯТ СОВЕТИНИНГ СЕССИЯСИ

Қарши шаҳрида халқ депутатлари Қашқадарё вилоят Советининг сессияси бўлди. Сессия қатнашчилари маҳаллий Советнинг бозор иқтисодиёти шароитида вилоят аҳолисини чорвачилик маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилаш борасидаги вазифаларини муҳокама қилдилар. Вилоят ижроия комитетининг раиси Т. М. Каримов маъруза қилди.

Депутатлар вилоят давлат ҳаками фаолияти тўғрисидаги ахборотни тингладилар.

Сессияда халқ депутатлари вилоят Советининг раиси, Қашқадарё вилоят партия комитетининг биринчи котиби Т. П. Хидиров нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

ФАОЛЛАР ЙИҒИЛИШИ

Қорақалпоғистон АССР партия-хўжалик фаолларининг Нукусда бўлган йиғилиши қатнашчилари республикада ижтимоий-сиёсий аҳволни, интизом ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш юзасидан партия ташкилотларининг вазифаларини муҳокама қилдилар. Ўзбекистон Компартияси Қорақалпоғистон республика комитетининг биринчи котиби, республика Олий Кенгашининг Раиси Д. Н. Шамшетов маъруза қилди.

ОФАТ ЮЗ БЕРГАН ЖОЙДА

МАТОНАТ СИНОВИ

Навбаҳор келиши билан далалар яшнаб кетди. Хоразм қуёши ўзгача. Апрель бошидаёқ ҳаво ҳарорати кўтарилиб, далаларга деҳқонлар ҳар йилдагидан эрта чигит қадашди. Сичқон қулоқ бўлиб бош кўтарган ғўза ниҳоллари ям-яшил бўлиб кўзларни қувонтирарди. Бундан деҳқонлар беҳад хурсанд эдилар. Яқиндагина ўтган Наврўз шодиёнаси қувончи одамлар хаёлидан ҳали кўтарилмаган эди. Чаппар уриб гуллаган боғларда турфа дов-дарахтлар мева туккан, олам яйраб яшнаётган бир паллада табиий офат юз берди. У дилларга кулфат, далалардаги экин-тикинларга қаҳат келтирди.

Осмонда қора булутлар чарх ура бошлади. Теварак-атрофда ваҳимали чанг-тўзон кўтарилди. Осмону заминни ларзага солиб, дўл ёға бошлади. Ҳар бири ўрикдек муз доналари ерга тошдек уриларди. Худди ўша дақиқада Янгибозор район партия комитетининг биринчи котиби Мадрим Жуманиёзов хонасига масъул ходимлар йиғилишди.

Сўнг улар тезда одамлар яшайдиган жойларга жўнашди. Табиий офатдан зарар кўрган оилаларга ёрдам кўрсатиш комиссияси тузилди. Унинг таркибига районнинг барча масъул ходимлари кирди.

Котиб дастлаб Куйбишев номли жамоа хўжалигига келди. Ёмғир ҳамон челаклаб қуярди.

У Собир ака Худойберганов хонадонига кириб оила аъзоларининг уй ичидан челаклаб сув ташиётганларини кўрди. Улар шалаббо ҳолда пилла қурти учун жон койитиб, унинг устига елим қоғоз ва брезент шол ёпишга ҳаракат қилишарди.

Район коммунистларининг сардори хонадонма-хонадон юриб, қийин аҳволда қолган кишиларга ёрдам уюштирди.

Ён қўшни — жон қўшни. Томларини дўл ва ёмғир емириб, чакка ўтиб, яшаб бўлмайдиган даражага келган кишилар томи шиферли қўшниларникидан нажот топишди. Талафот кўрган оилаларга 512 сўмдан пул ажратилди. Котиб йўл-йўлакай Т. Янгибоев, Б. Абдужабборовлар оилаларида бўлиб, илиқ сўзлари билан уларга далда берди. Райком котиби колхоз раиси В. Оллоберганoвга кўрсатмалар бериб қўшни «Ленинизм» жамоа хўжалигига йўл олди. Бу хўжалик бошқаруви раиси Х. Сафарниёзов билан хонадонларга кириб, одамлардан ҳол-аҳвол сўради. Қатор бригадаларда вазият ниҳоятда ачинарли эди. Бу ерда чироқлар ўчиб қолди, баъзи уйлардан ёнғин чиқди, хонадонларни сув босди.

Колхознинг Т. Ўрозметов, М. Дурдиев, Р. Эрматов, И. Ражабов, Қ. Тажимов, М. Сафарбоев сингари фаоллари ҳамқишлоқларига ёрдам бердилар.

Янгибозорликлар ўз кучлари билан барча қийинчиликларни енгдилар. Талафот жуда катта эди. Бундай офат Хоразмда яқин йилларда рўй бермаганди. Боғолонлик 90 яшар мўйсафид Ўтамурод Панаевнинг гувоҳлик беришича, 1935 йилнинг июнида шундай фожиа юз берган экан. Ўша йили кузда гектаридан бор-йўғи 8 центнергина пахта олинибди. Бу йилги дўл эса ўшандагидан ҳам даҳшатли эди. Нир ой давомида 47 марта, кучли ёмғир ёғиши кузатилди. Баъзи жойларда 15 кунга қадар далаларга техника йўлай олмади. Зарар кўрган хўжаликларга Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов, жумҳуриятимизнинг бошқа кўпгина масъул раҳбарлари бориб, одамлар кайфиятини кўтариб қайтишди. Шундан сўнг иш қизиб кетди. Оқсоқоллар билан маслаҳатлашиб баъзи хўжаликларда чигит қайта экилди. Бунга бутун куч сафарбар этилди. Экиш учун керакли чигитни қўшни Қорақалпоғистондан олиб келишди. Бу борада вилоят партия қўмитаси ва халқ депутатлари вилоят Кенгаши катта ёрдам кўрсатди.

Куйбишев номли колхозда 800 гектар ерга тўрт ярим кунда ғўзанинг эртапишар «С—4727» нави қадалди.

Райкомнинг биринчи котиби, район Кенгашининг раиси Мадрим Жуманиёзов билан суҳбатлашганимизда қуйидагиларни ҳикоя қилиб берди:

— Офат бизга катта зиён келтирди. У биргина пахтачиликка 2 миллион 840 минг сўм зарар етказди. Жами миқдори эса 14 миллион сўмдан ортди. Бу бир район учун кичкина талафот эмас. Ўтган йилнинг март ойидан райкомнинг биринчи котиби вазифасида ишлаяпман. Ундан олдин райижроқўм раиси эдим. Янгибозор йиллар давомида Гурлан, баъзида Урганч районлари таркибига қўшилиб, ажралиб, марказни ривожлантиришга етарли эътибор берилмаган. Эндиликда сабоқлардан хулоса чиқарилаяпти.

Бу йилги экиш-тикиш муддатида ўтказилди. Ниҳоллар текис унган эди. Шундай бир паллада табиат нағма кўрсатди. Яхшики, ёмғир катта зарар етказган хонадон эгаларини бошқа уйларга кўчирдик. Пилла қурти парваришлаётганларга брезент берилди. Партия, совет ходимлари, мутахассислар дала ишларига бошчилик қилишаяпти. Каттаю кичик мурғак ниҳолларни қалб қўри, меҳр зиёси билан ардоқламоқда. Назорат гуруҳи аъзолари, район ижроия комитети раиси С. Ҳайитбоев, халқ назорати қўмитасининг раиси Р. Шержонов, деҳқончилик-саноат уюшмаси раиси А. Аҳмедов ва бошқалар кечани — кеча, кундузни — кундуз демай колхозчиларга ёрдам бердилар. Ветеранлар бой тажрибаси қўл келди. Коммунистлар шахсий намуна кўрсатиб, кишиларга руҳ ва мадад бағишлашди.

Оғир шароитда кимнинг ким эканлиги яққолроқ намоён бўлади. Қувонч билан таъкидлайман: халқимиз чиндан ҳам фидокор, пахтапарвар. Уюшқоқлик, омилкорлик туфайли қайта экилган чигитлар текис униб чиқди. Деҳқон енгил нафас олди. Демак, мураккаб шароитда одамлар қалбига йўл топиш, барчани мақсад сари бирдек йўналтира билиш энг муҳим масаладир.

Шароит қанчалик оғир бўлмасин, давлатга пилла топшириш режаси ўринлатилди. Шу ўринда бизни ўйлантириб келаётган масала хусусида тўхталмоқчиман. Табиий офат туфайли кўпгина оилалар бошпанасиз қолди. Уларга уй қуришлари учун ёрдамни аямаслигимиз керак. Аммо қурилиш материаллари танқис. Муҳими, одамлар қийинчиликлар вақтинчалик эканлигига, кам-кўст қисқа вақт ичида бут бўлишига ишонмоқдалар. Далаларда фидойи меҳнат давом этмоқда. 3 минг гектар майдонга чигит такрор экилганди. Пайкалларга қараб кўзинг қувнайди. Ғўзалар кунда бир яшнаяпти. Агротехник тадбирлар оби-тобида олиб борилмоқда.

Одамлар ўртасида ўзаро ҳурмат, меҳр-муҳаббат йўқолди, деган гапларга ишонмайман. Худди шу фазилатлар бўлмаганида мушкул аҳвол қисқа вақтда бартараф этилмасди. Район партия ташкилоти, бюро аъзолари ҳам катта синовдан ўтдилар. Ютуқлар билан бирга камчиликларни ҳам аниқлаб олдик. Район партия комитетининг обрўси, таъсир кучи ўсиб бораяпти. Жорий йилнинг ўтган ойлари ичида 1990 йилга солиштирганда партияга қабул уч баравар кўпайди. Биз бундан буён ҳам одамлар орасида бўлишга, муаммоларни жойида ҳал этишга, омманинг мутлақ ишончини қозонишга ҳаракат қилаверамиз. Зеро, бусиз мақсадга эришиш мумкин эмас.

Д. САЪДУЛЛАЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» махсус мухбири.

«Қишлоқ ҳақиқати»га жавоб берадилар

«ТАНАСИ БОШҚА ДАРД БИЛМАС»

«Хонжиззада на клуб бор, на ҳаммому сартарошхона. Олмачиликка ихтисослашган бу хўжалик раҳбарлари маблағ йўқ, деб қўл ковуштириб ўтиришмай, чора излашса бўларди. Ҳеч бўлмаса, шартнома баҳоларида режадан ортиқ ишлаб чиқарилган маҳсулотни сотиш йўлларини топиш керак-ку! Бош ҳисобчи Ҳ. Ғиёсов олмани сотишни ҳеч кимга ишонмайди: сотадиган ҳам ўзи, чиритадиган ҳам.

Одамлар директорнинг ёки ҳисобчининг битта имзоси, деб етмиш чақирим йўл босиб, сарсон бўлиб юришибди...».

Рўзномамизнинг 1991 йил 5 апрель сонида босилган «Танаси бошқа дард билмас» сарлавҳали мазкур мақолада Хонжиззадаги бошқа муаммолар ҳам қаламга олинган эди: **Сурхондарё вилояти деҳқончилик-саноат комитетининг хўжалик ҳисобидаги давлат-кооператив ишлаб чиқариш бирлашмаси раиси М. Холмўминов имзоси билан қуйидаги мазмунда жавоб олдик:**

«Мақолада тилга олинган хато ва камчиликлар вилоят мева-сабзавот ишлаб чиқариш бирлашмаси маъмуриятида тўла-тўкис ўрганиб чиқилди.

Мақолада кўрсатилган барча хато ва камчиликлар хўжалик директори Рўзиқул Ражабовнинг ўз ишига совуққонлиги туфайли бартараф этилмаган.

Шуни билдириш жоизки, ҳозирда «Хонжизза» давлат хўжалигига янги директор тайинланган ва унга мақолада кўрсатилган хато ва камчиликлар тез кунларда бартараф этилиши юклатилган.

Ўйлаймизки, келажакда «Хонжизза» давлат хўжалиги ишчи ва хизматчиларидан шу хилдаги ариза ва шикоятлар юқори ташкилотларга тушмайди, ўз жойида ҳал этилади.

Шунингдек, мақолага **Узун район деҳқончилик-саноат уюшмаси раиси Э. Рамазонов**дан ҳам қуйидаги мазмунда маълумотнома олдик:

«Хонжизза» давлат хўжалиги бўйича газетада ёзилган гаплар тўғри, илгари ҳам бу ҳақда бир неча бор текшириш ўтказилиб, айрим чора-тадбирлар белгиланганди.

Шуни маълум қиламизки, «Хонжизза» давлат хўжалигининг собиқ директори ва бош бухгалтери бошқа ишга ўтказилиб, хўжаликка янги директор ва бир қатор янги мутахассислар тайинланди.

«Хонжизза» давлат хўжалиги эса янги ташкил қилинган Узун районн ҳудудида қолдирилди.

«КУЛБАДАГИ ХАЗИНА»

«Дарҳақиқат, бу ерда олиб борилаётган ишлар кишини қувонтиради. Аммо, масаланинг нозик томони бор: бу бинони «Зиё маскани» дейишга тил бормайди. Чунки у омонат, кўримсиз ва ноқулай. У бунёд этилганидан бери бирор марта таъмирланмаган. Хоналарнинг шифти йўқ. Деразалари шу қадар кичикки, хонага ҳатто меъёрида ёруғлик тушмайди, унинг деворларидаги сувоқлари ва оҳаклари кўчиб кетган. Жиҳозлари ҳақида оғиз очмаган маъқул. Бу масканда иккита синиқ, қийшиқ, стол-стулдан бўлак ҳеч вақо йўқ. Китоблар сони йилдан-йилга кўпаяётганлиги сабабли хона торлик қилмоқда...».

Мазкур сатрлар рўзномамизнинг 1991 йил 15 март сонида эълон қилинган «Кулбадаги хазина» сарлавҳали мақоладан олинди. Мақолада кўрсатилган камчиликларни текшириб, чора кўриш учун **халқ депутатлари Қамаши район Кенгаши ижроия комитети раисига** юборгандик. Яқинда **ижроком раиси Р. БОЗОРОВ**дан қуйидаги мазмунда жавоб олдик:

«Мақолада кўрсатилган камчиликлар асосан тасдиқланди.

Ушбу бинони шу йилнинг II квартали охиригача ремонт қилиш ва таъмирлаш Тухбой қишлоқ Совети ижроия комитети раисаси Н. Эгамшукуровага ҳамда зарур жиҳозлар билан таъминлаш район маданият бўлими мудири Х. Давроновга топширилди. Янги замонавий бино қуриш қишлоқнинг бош плани асосида режалаштирилади».

ЭЛ БОШИГА ИШ ТУШДИ

Халқимиз ўт балосидан, сув балосидан, туҳмат балосидан сақласин, деб бежиз айтмайди. Айни ёзда сел келиши кишига қизиқ туюлади. Лекин бу йил шундай бўлмоқда. Бизнингча, кейинги пайтларда табиат тинчини ўғирлаганимиз, мувозанатини бузганимиз эвазига у ўч олаётганга ўхшайди.

Қувасой шаҳрига қарашли «Шарқ юлдузи», Максим Горький номли, Ильич номли давлат хўжаликларининг сел босган далаларини, қишлоқларини кўриб шуларни ўйладик. Найман қишлоғининг лойга беланган кўчалари, вайрона хонадонлари қалбни ларзага солади. Нарх-наво ошган, ҳамма нарса қимматлашган бир шароитда амаллаб тирикчилик ўтказаётган инсонлар бошига шундай кўргулик тушганлиги юракни эзади. Ахир битта турар-жойни тиклаш осонми? Чайқовда бир дона шифер баҳоси 10 сўмга чиққан бўлса. Ёғочтахта ҳақида оғиз очмаса ҳам бўлади.

Сел «қулатган» уй атрофига талай одамлар тўпланишган. Йиғилганлар бошпанасиз қолган ҳамқишлоқларининг кўнглини кўтариб, уларга ёрдам кўрсатиш маслаҳатини қилишаётган экан. Оқсоқоллардан бири Турдибой Отаевни суҳбатга тортдик.

— 200 та уйни сув олиб кетди, — деди отахон. — Шундан 15 таси мутлақо яроқсиз аҳволда. Уларнинг эгалари тураржойсиз қолишди.

— Кишиларга бирор кори-ҳол бўлмадими?

— Одамлар соғ-саломат. Кенгашли тўй тарқамас, деганларидай, бундан буён бажариладиган ишларни гаплашаётгандик.

Сел қаттиқ зарар етказган Ҳосиятхон Юнусова хонадонида бўлдик. Уй вайронага айланган. Унинг соҳибларига нима дейишни ҳам билмайсан, киши.

— Кўргулик-да ая, — дедик онахонга. — Сабр-бардошли бўлсангизлар аввалгидан яхшироқ тураржой қуриб оласизлар. Айтинг-чи, сел қандай келди?

— Тонгги соат тўртларда намоз ўқимоқчи эдим. Қандайдир шовқин-суронли, шовуллаган товуш эшитилди. Югуриб кўчага чиқсам асфальт йўлдан бўтана-бўтана сув келаяпти. Энамни, болаларимни қандай уйғотганимни билмайман. Қўни-қўшнилар билан офат йўлини тўсишга ҳаракат қилдик. Лекин иложи бўлмади. Кўриб турганингиздек, уйларимиз йиқилиб қолди. Рўзғор буюмлари, озиқ-овқат, хуллас ҳамма нарса лойқа остида. Айримлари сувда оқиб кетди.

17 июнь куни ёққан дўл Максим Горький номли давлат хўжалиги боғларига, токзорларига, экин майдонларига катта зиён етказди. Етилган меваларни кучли ёғин ер билан яксон қилди. Хўжалик ҳудудидаги аҳоли хонадонларининг томорқаларидаги экинлар ҳам нобуд бўлди. 19 июндаги сурункали ёмғир дард устига чипқондек чиқди. Хўжаликнинг 1,5 минг гектар экинзори шикастланди. 400 оиланинг уйини сув босди.

— Саросимага тушмадик десам тўғри бўлмайди. Ахир, юзлаб хонадонларни сув олади-ю шошиб қолмаймизми, — деди хўжалик директори Неъматжон Абдуллаев. — Етдим деганда йиқилиш, деб шуни айтсалар керак. Меваларни эндигина тера бошлагандик. Афсуски, кўп қисми нобуд бўлди. Сел келган куниёқ штаб туздик. Далаларга агрономларни, вайрона уйларни тиклашга эса қурувчиларни сафарбар этдик. Муҳими, ҳеч ким яккаланиб қолгани йўқ. Вилоят раҳбарлари, мутахассислар дастлабки куниёқ келишиб, аҳвол билан танишдилар. Амалий ёрдам кўрсатиш чоралари белгиланаяпти.

Чиндан ҳам селдан зарар кўрган хўжаликларга, одамларга зарур нарсалардан кўмак берилмоқда. Бу ерларга жумҳуриятдан ҳам ёрдам ажратилиши мўлжалланмоқда. Мутахассислар жойларда бўлишиб, офат етказган зарар ҳажмларини аниқлашмоқда.

Эл бошига иш тушди. Бу юмушни баҳамжиҳатлик билан, бир ёқадан бош чиқариб бажарганда мушкулликлар тезроқ барҳам топади. Бошига кулфат тушган одамлар ғамхўрлик, ёрдам билан ардоқланмоқда. Ғамташвиш баҳам кўрилган жойда эса у тезроқ чекинишига шубҳа йўқ.

М. УСМОНОВА,
«Коммуна» рўзномаси мухбири.
А. ТЎХТАСИНОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

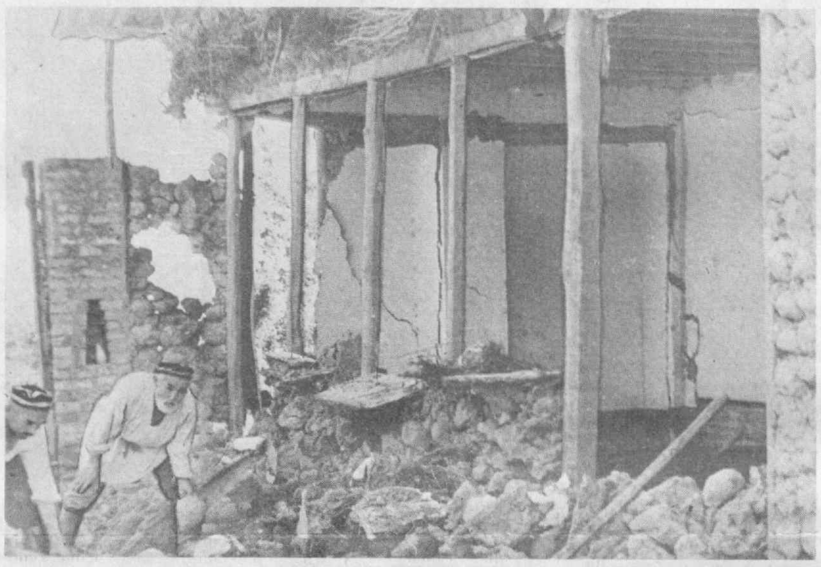

СУРАТДА: Фарғона районидаги Димитров номли жамоа хўжалигининг Ибодулла Аҳмадалиев хонадонида сел ана шундай асорат қолдирди.

М. ОРИПОВ олган сурат.

ҲАҚИҚАТНИ БУЗИБ КЎРСАТИШ КИМГА КЕРАК?

«Мегаполис-экспресс» ҳафталигида эълон қилинган мақола хусусида

Мамлакат бозор иқтисодиёти йўлини танлади. Бу халқимизга қийинчиликлар туғдириши, муаммоларни болалатиб юбориши тайин. Республика раҳбарияти буни олдиндан кўриб меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоялашнинг аниқ тадбирларини изчил амалга оширишга ҳаракат қилмоқда. Тадбирларнинг шарофати туфайли Компартиянинг нуфузи, обрў-эътибори ошди. Ўрта Осиё ва Қозоғистон республикалари ҳукуматлари раҳбарларининг тарихий учрашувлари халқларимиз орзу-истаклари рўёбга чиқишида муҳим омил бўлмоқда. Иқтисодий, маданий соҳалардаги муаммолар ўз ечимини топмоқда.

Ҳаёт талаблари асосида улуғ ишлар қилинаётган бир пайтда Рашид Назаров деган кимсанинг «Мегаполис-экспресс» ҳафтаномасида «Ислом Каримовнинг ўзбеклар иши» мақоласини ўқиб ёқа ушлайсан, киши. Алҳазар! Инсоф борми бу одамда? Бу республикамизда қилинаётган хайрли ишларни кўра билмаслик, ҳавойи сўзлар, миш-мишларга таяниб, Ўзбекистонга, ўзбек халқига марказдан туриб ғалдаги тош отишдир.

Мен умрим давомида далиллар, тарихий жараёнлар тараққиётини чуқур билмай, мулоҳаза ва мушоҳада қилмай бутун бошли халққа таъна тошини отган Р. Назаровдек муаллифни кўрмаганман. Ҳар қандай киши у ким бўлишидан қатъий назар пок виждонли бўлиши, касб-корига виждонан ёндашиши керак. Айниқса, матбуотда мақола эълон қилишнинг масъулиятини юз чандон ҳис қилиши лозим. Бахтга қарши бу хислатларни Р. Назаровдан топа олмадим.

Халқ Президентимиз фармонлари меҳнаткашлар қаддини тиклаётганлигини кўриб-билиб турибди. Талабалар стипендиясининг оширилиши, ногиронларга нафақанинг кўпайтирилиши, мактаб ўқувчилари, айниқса қишлоқ болаларига шароит яратилаётганлиги, жумҳурият Фанлар академияси таркибидаги олимлар маошининг оширилиши мақола муаллифига ёқмабди. У улар қайси маблағ ҳисобига оширилаётганлигига шубҳа билан қарайди. Р. Назаров ёзганидек, ҳаммага баравар 25 сотих эмас, балки имкониятга қараб қишлоқ кишиларига ер ажратилаётганлиги бозор кўндаланг қўяётган муаммоларни ечишда муҳим омил бўлаяпти. Аҳоли турмуш даражаси муайян даражада яхшиланмоқда.

Мақола муаллифи жумҳуриятни бошқаришнинг рашидовча модели яратилиб, у давр руҳига мослаштирилди, деб даъво қилади. Шу билан бирга марказдан юборилган партия ходимларини зўр бериб ёқлашга ҳаракат қилади. Негадир у Анишчев бошчилигидаги «малакали» ходимларнинг жумҳуриятимизда олиб борган «фаолияти» хусусида лом-мим демайди. Ахир улар халқимиз ўртасида яхши ном қолдиришмади-ку. Аксинча, ўша «ҳалол» раҳбарлар эмасми, миллатимиз устидан мазах қилиб бўлган? Ички ишлар вазирининг ўринбосари Дидоренконинг «Ташкентская правда» рўзномаси саволларига берган жавобини наҳотки ўртоқ Назаров (жумҳурият фуқароси бўлса) ўқимаган ёки шу хусусдаги шов-шувдан бехабарми? Ахир, Дидоренко жумҳуриятимизда яшаган ҳамма кишиларни порахўрликда, ноҳалолликда айблади-ку?! Ё Назаров ноўрин шу даъвога қўшилармикан? Жумҳурият прокурорининг ўринбосари Гайдановнинг қилмишлари маҳаллий матбуотда бир неча марта ёзилди. Наҳотки, шу фактларнинг ҳеч қайсисини мақола муаллифи тан олмаса. Ҳар бир очилган жиноий иш инсон тақдири билан боғланган-ку!

Рашид Назаровни мен сиёсий саводли, деб айта олмайман. Чунки у билиб-билмай ҳамма нарсани жумҳуриятимиз парламентига, ўзбекистонлик СССР халқ депутатларига ёҳуд Президентга ағдараверган. Жумладан, мамлакат халқ депутатлари съездида ўзбекистонлик депутатларнинг тазйиқи остида Рой Медведев раислигида Гдлян бошлиқ терговчилар устидан комиссия тузилди, деб ёзган. Ахир Гдлян ва Иванов айрим Сиёсий бюро аъзоларини «нишон»га олаверганидан кейин уларга қарши мақолалар марказий матбуотда тўлиб кетганидан наҳотки ҳурматли қаламкаш ошнамиз бехабар бўлса? Тўғри, халқ депутатлари съездида ўзбекистонлик ноийблар ҳам жим туришгани йўқ. Чунки бизнинг халқимиз қонунбузар терговчилардан озмунча жабр кўрмади.

Р. Назаров Ўзбекистон Компартиясининг XXII съездига делегатлар ва Ўзбекистон ССР халқ депутатлари раҳбариятга мос кишилардан сайланган, деб ёзади. Бунақа куракда турмайдиган даъволар билан муаллиф бутун жумҳурият аҳолисини камситган. Ўзбекистондаги барча халқ вакилларига ишончсизлик билдирган. Биз жумҳурият раҳбарияти камчиликлардан тамоман холи, деган фикрдан йироқмиз. Баъзи хатолар бўлиши мумкин. Ахир ҳозиргидек бесаранжом, ўта мураккаб шароитда давлатни бошқаришнинг ўзи бўлмайди. Қизиғи шундаки, танқидга зўр бераётган, фақат камчиликларни кўраётган ғаламисларнинг ўзидан бирон ақлли гап чиқмаётир.

Биз мулоҳаза билдираётган мақолада республикада «биринчи» шахслар фақат Самарқанд, Тошкент, Фарғона вилоятларидан сайланади дейилади. Гўё Президентимиз ҳам худди шу вилоятларнинг биридан бўлгани учун биринчи котиб бўлганмиш. Бу ерда оддий омборчидан тортиб министргача ошна-оғайнигарчилик қабилида, тайинланармиш. Бундай қуруқ сафсата бориб турган бўҳтон эканлигини халқимиз эътироф этмоқда.

Фикримизча, республика раҳбарияти адолатни тиклашга, кўпчиликни ўйлантираётган, тўлқинлантираётган масалаларни тезроқ ҳал қилишга катта эътибор бераётганини ҳаётнинг ўзи кўрсатиб турибди. Мисолларга мурожаат қилайлик. Н. Ражабов, Б. Раҳимов моҳир ташкилотчи, халқпарвар инсон эканликларини амалда исботлашди. Вилоятлар иқтисодиёти ва маданиятини юксалтиришга муносиб ҳисса қўшишди. Лекин улар «ўзбек иши», «пахта иши» деган тамғалар билан қораландилар. Вақт энг яхши ҳакам. Адолат қарор топди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюроси уларни оқлади. Бу ўринда мен ҳеч қандай таниш-билишчиликни кўрмадим.

Мақоладаги «Биз бошқача йўлдан борамиз» бўлимида миллий масала муаммолари шу қадар чигаллаштириб юборилганки, туҳмат тошини кимга отаётганини Р. Назаровнинг ўзи ҳам билмайди. Умуман қаламкаш йўл қўйган хато ҳақиқий воқеликни, жумҳуриятдаги жараёнларни, тарихни билмаслик оқибатидир.

Шукрки ота-боболаримиз бой тарихий ўтмишга эга. Улар байналмилалчиликни қадрлай билишган. Даҳшатли уруш йилларидаги кўп миллатли кишилар ўртасидаги муносабат, меҳр-оқибат бунга мисол бўла олади. Муаллиф мақолада тилга олган миллий можароларнинг эса ўз тарихий илдизи бор. Айтайлик, месхети турклари жабрдийда элат эканлигини ҳамма яхши билади. Улар йиллар мобайнида ўзбеклар, тожиклар, қирғизлар, қозоқлар билан бир оила аъзоларидек яшашди. 1989 йилда дўстлик, ҳамжиҳатликка путур етди. Лекин можаронинг бош айбдори ким, мудҳиш воқеаларга нега шу пайтгача сиёсий баҳо берилмаяпти? Масала шу тахлитда қўйилганда Р. Назаровга ўхшаган билағонлар нима дейишни ҳам билмай қолишади.

Мақоланинг учинчи бўлими «Бозорда диктатуранинг нархи қанча?» деб номланади. Муаллиф бу ерда яна бозор иқтисодиётининг асл моҳиятини, Ўзбекистонда олиб борилаётган ишларни, истиқболни англаб етмайди. Ўринсиз қоралашларга зўр беради. Башоратни қаранг, гўё бозор иқтисодиёти, ижтимоий онг ўсиб бориши натижасида оппозиция кучайиб эртами-кеч ҳозирги раҳбариятга қарши кўтарилиш бўлар эмиш. Хўш, қайси оппозиция, у жумҳуриятда қанча эканлиги ҳақида лом-мим дейилмайди.

Фикри ожизимча, қаламкаш Ўрта Осиё жумҳуриятлари раҳбарлари ўша эски қарашлар асосида жим туришлари, мамлакат раҳбариятини қўллаб-қувватлашлари лозим, деган ғояни илгари суради. Бундай ақида ҳозир кимга керак бўлиб қолди? Халқ нафратини қўзғовчи бундай мақолани ёзишдан мақсад қайта қуришни бўғиш эмасми? Сизга ўзи нима керак, ўртоқ Назаров?!

Одамлар ҳаққоний савол беришмоқда: марказий матбуот жумҳуриятимиз тўғрисида ҳақиқатга тўғри келмайдиган, ёлғон, туҳмат мақолалар беришни қачон бас қилади? Устига-устак норасмий ташкилотларнинг рўзномалари ҳам диққатни ошираяпти. Гапнинг очиғи шуки, бизнинг мустақил иш юритаётганлигимиз, жумҳуриятдаги соғлом, барқарор вазият марказдаги кимларгадир ёқмаяпти.

Марказий матбуот халқимизни порахўр, экстремист деб жар солди. Наҳотки, бизда шунча вақтдан бери ёзишга арзигулик ютуқ, ўзгариш йўқ. Шу ўринда мен жумҳурият Президентининг худди шу хусусда айтган фикрларини қатъий қўллаб-қувватлайман. Марказий оммавий ахборот воситалари мухбирларининг жумҳуриятдаги ҳуқуқ ва нормаларини белгилаб бериш керак. Буни амалга оширишни тезлаштириш лозим. Мухбирлар туб аҳолининг тилини, унинг яшаш тарзини чуқур билишлари шарт. Улар жумҳуриятда ўсиб-улғайган бўлишлари керак.

Ана шунда холис, воқеликни ҳаққоний ёритадиган мақолалар вужудга келади.

Карим НОРМАТОВ,
тарих фанлари доктори, профессор.

ХОРИЖДАН ХАБАРЛАР

ВАРШАВА. Умумполша фуқаро комитетлари анжумани «Бирдамлик» ҳаракатидан чиққан барча сиёсий кучларни бирлаштира оладиган умуммиллий сайлов коалициясини тузиш ҳақида бир қарорга кела олмади. Сенатор Ежи Стемпень «Бирдамлик» даргоҳини тиклаш вазифасини ўз зиммасига ола биладиган мана шундай коалиция тузишни таклиф қилганида ҳозирги вазиятда мазкур масканга мансуб бўлган мавжуд партиялардан бирортаси давлат муаммоларини уддалашга қодир эмас, деб таъкидлади.

●

БЕРЛИН. ГФР ва СССР тарихчиларининг уч кунлик анжумани ниҳоясига етди. Анжуманда фашистлар Германияси Совет Иттифоқига хиёнаткорона ҳужум қилиши арафасидаги вазият энг янги маълумотлар асосида таҳлил этилди. Мунозара чоғида анжуманнинг кўпгина қатнашчилари гитлерчилар Германияси СССРга ҳужум қилишининг «олдини олиш руҳида бўлганлиги» ҳақидаги фикрни рад этувчи далил-исботларни айтиб бердилар. Учрашув қатнашчиларидан бири — Берлин Эркин дорилфунунининг профессори Клаус Майернинг нутқида таъкидланганидек, «Вермахтнинг шарққа ҳарбий юриши» Совет давлатини ва унинг аҳолисини йўқ қилиб ташлаш мақсадини кўзлаганини кейинги вақтларда маълум бўлган ҳужжатлар ва фактлар кўрсатиб турибди. Босиб олинган Совет ерларида нацистлар ва Вермахт ёвузликларидан азият чеккан СССРнинг фуқаро аҳолиси орасидаги қурбонларнинг ҳақиқий миқёсларини аниқлашга катта эътибор берилди. Тарихчиларнинг фикрича, энг янги маълумотлар уруш йилларида ҳалок бўлган Совет кишиларининг умумий сони расмий равишда эълон қилинган 20 миллион кишидан анча кўп, деб ҳисоблаш учун асос беради.

●

ВАШИНГТОН. Оқ уй ҳузуридаги маъмурий-бюджет бошқармасининг директори Ричард Дармэн Си-би-эс телекомпаниясининг мухбири билан суҳбатда «Мен Президент Ж. Буш иккинчи муддатга қайта сайланишга ҳаракат қилади, деб ўйлайман», деди. Бу Ж. Бушнинг сиҳат-саломатлигим АҚШ Президенти лавозимига яна ўз номзодимни қўйишимга халақит бера оладиган бирдан-бир сабаб бўлиши мумкин, деб айтиб юборган ибораси муносабати билан Дармэн ўзининг шу тахминини айтди.

●

ЛУАНДА. Ангола мустақил деб эълон қилинган вақт — 1975 йилдан буён мухолифчи Унита ташкилоти вакиллари МПЛА ҳукуматига қарши жанг қилиб келган эди. Мана шу 16 йил мобайнида биринчи марта мазкур ташкилотнинг вакиллари жумҳурият пойтахтига биринчи бор ошкора келдилар. Жанубий Африканинг «Сафэйр» авиакомпаниясига қарашли самолёт Луанда халқаро аэропортига қўнди. Бу самолёт мамлакат жануби-шарқидаги Жамба шаҳрида жойлашган Унита қароргоҳидан Ангола халқ жумҳурияти ҳукумати билан биргаликдаги ҳарбий-сиёсий комиссияда қатнашувчи мазкур ташкилот вакилларини олиб келди. Бу комиссия Анголадаги аҳволни тинч бартараф этиш тўғрисида Президент Жозе Эдуарду Душ Сантуш билан Унита раҳбари Жонас Савимби шу йил 31 майда Лиссабонда имзолаган битимларнинг бажарилиши устидан назорат қилиш учун тузилган эди. Мазкур битимлар кучга кирган пайтдан буён Унита Луанданинг бутун ҳудудида эркин сиёсий фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини олди.

(ТАСС).

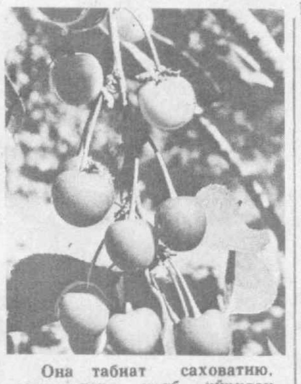

Она табиат саховатию, деҳқонлар қалб қўридан жаннатмакон бўлган ўлкамиз боғ-роғларида айни пишиқчилик. Болга тўлган гилосу ўрик, шафтолию олмалар пешма-пеш терилиб, эл дастурхонига етказиб берилаётир. Орджоникидзе ноҳиясидаги «Қибрай» давлат хўжалиги боғларига ташриф буюрган киши бунинг гувоҳи бўлади. Тиғиз пайтда хўжалик меҳнаткашларига ёрдамга келган Чирчиқдаги 14-болалар уйининг тарбияланувчилари етилган ҳосилни тез ва соз йиғиб олишда фидойилик кўрсатмоқдалар.

СУРАТЛАРДА: 1. Кунига 40—50 килограммдан мева териб, тенгқурларига ўрнак бўлаётган В. Ғойипов ва Р. Саитов. 2. Кўп йиллардан бери боғда самарали меҳнат қилаётган Хотира опа Дусибоева ва совхоз директори ўринбосари Обиджон Султонов ҳосилдан мамнун. 3. Гилос шодаси.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

УЛЛИ ШЎРКЎЛ КЎМАККА МУҲТОЖ

Икки саҳро оралиғида жойлашган Хоразм воҳаси ўзига хос гўзалликка эга. Унинг қоқ ўртасидан оқиб ўтувчи Амударё бу чиройга бетакрор латофат бағишлайди. Қадимги ўзанлар ўртасида пайдо бўлган кўллар ана шу гўзалликни тўлдирувчи безаклардир.

Кейинги йилларда мазкур кўлларнинг кўпчилиги йўқолиб кетди. 500 га яқин кўлдан 80 тача қолди, холос. Уларни ҳам яхшилаш, тартибга солиш, атрофларини кўтариб, сув оқизиш даркор. Кўлларнинг кўпчилиги йўқолиши оқибатида табиат қашшоқлашди.

Ҳозир Қорақум этакларининг Хоразм вилояти жанубида бир неча кўллар борки, уларни кўз қорачиғидек асраш давр тақозоси бўлиб қолди. Шулардан бири Янгиариқ ноҳияси ҳудудидаги Улли Шўркўлдир. Узунлиги 15 километрча, эни 5 километрча масофани қамраб олган бу сув ҳавзаси 2200 гектар майдонни ташкил этади. Энг чуқур жойи 9 метр. Уни «Озерний» зовури сув билан таъминлайди.

Ота-боболаримизнинг айтишларича, Шўркўл бўйлари сўлимлиги билан машҳур. Унинг яқин йиллардаги тарихига назар ташласак, табиатнинг оромбахш бурчаги эканлигидан огоҳ бўламиз. Масалан, 1976—1978 йилларда мутахассислар кўп балиқларни синчиклаб ўрганишди. Ўшанда лаққалар узунлиги 140—240 сантиметр, оғирлиги 15—60 килограмм, зоғорабалиқлар — 65—70 сантиметр, оғирлиги 3—5 килограммдан, хумбош, оқ амур балиқлари эса 15—20 килограммдан чиққан. Шунингдек, бошқа хил луқмаи ҳалоллар ҳам кўпайган.

Бир пайтлар ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаш учун бу ерда дахлсиз минтақа ташкил этилганди. Аммо 1979 йил ёзида вилоят ижроия қўмитасининг қарори билан Улли Шўркўл Хоразм балиқчилик комбинати ихтиёрига ўтказилгач, унинг ҳудудида табиат мувозанати бузила бошлади. Корхона ишчилари балиқ овлаш ҳажмини беш баравар оширдилар. Кўлга ҳар йили 6—7 марта тўр ташланиб, сув ости ҳайвонот ва ўсимлик дунёсига катта зиён етказилди. Айрим жойлар дамбалар билан тўсилди. Қирғоқларга сунъий тарзда ўзгаришлар киритилиб, табиий гўзаллиги йўқ қилинди. Ўтган йилнинг ўзида Шўркўлдан 3 минг центнер балиқ овланди. Натижада кумуш маржонларнинг баъзи турлари йўқ бўлди ёки йўқолиш арафасида. Кўпчилиги кичиклашиб, маҳсулдорлигини йўқотди. Сувда туз миқдори 3—4 баробар кўпайди. Бу эса ўз навбатида мавжуд балиқларнинг яшаш шароитини қийинлаштирди. Кўл чучук сув билан таъминланмаса, бу жараён кучайиб, ҳайвонот дунёси барбод бўлиши мумкин.

1988 йил ёзида ўтказилган текширишларга қараганда овланган балиқларнинг 50 фоизи талабга тўғри келмади. Эндиликда кўлда лаққа, зоғорабалиқ, оқ амур, чўртан, сўян каби луқмаи ҳалоллар камайиб кетди. Кўлни қушлар ҳам тарк этмоқда.

Маълумки, Улли Шўркўл қум этагидаги кўпгина кўллар ва бошқа сув ҳавзалари билан зовурлар орқали боғланганлиги туфайли ўша манбалардаги кўпгина балиқлар кеч кузда сув камайиб, бу ерга келиб қишлайди. Бироқ ундаги муҳитнинг бузилиши уларнинг қишлашини қийинлаштиради. Демак, Улли Шўркўлга эътибор бериш воҳа жанубидаги кўпчилик сув ҳавзаларининг ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш имконини беради.

Улли Шўркўлдаги аҳволни тубдан яхшилаш учун, бизнингча, қуйидаги тадбирлар кўрилиши зарур. Уни Хоразм балиқчилик комбинати ихтиёридан давлат ва жамоатчилик муҳофазасига ўтказиш, ов қилишни маълум вақтгача тақиқлаш даркор. Кўл табиати мувозанатини тиклаш учун бошқа қатор ишларни ҳам амалга ошириш талаб этилади. Чунончи, вилоятнинг Боғот ноҳиясига жойлашган Қалажиқ кўллари тармоғидаги Ёлдировуқ, Хўжакўлган, Тўққизчақир, Боғотли, Оқкўл, Ҳовузкўл, Найманкўл, Хажжали сув ҳавзаларини Янгиариқ ноҳиясидаги Зейкўл, Обкўл, Оқсув, Бўлиётоқ билан туташтириб, Улли Шўркўлга улаш қатор муаммоларни ҳал қилади. Кўлнинг сув сатҳи 1—1,5 метр кўтарилади. Ҳайвонот ва ўсимликлар дунёси қайтадан ривожлана бошлашига имконият яратилади. Куз ойларида вилоятнинг бошқа вақтли сув манбалари, шолизорларда пайдо бўладиган ёш чавоқ балиқларни қўйиб юбориш мақсадга мувофиқдир.

Ҳа, Хоразмнинг бу ноёб кўлини сақлаб қолиш, олдинги ҳолатига қайтариш учун унга шошилинч ва амалий кўмак керак. Вилоят партия, совет, хўжалик ташкилотлари, кенг жамоатчилик вакилларини бу фикрни қўллаб-қувватлашга чақирамиз. Бу билан келажак авлодларимиз олдидаги бурчимизни бажарамиз, табиат бойликларини асраб, уларга инъом этамиз.

А. МАТЕҚУБОВ,
Хоразм вилояти табиатни, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш инспекцияси бошлиғи.
Б. ҲАҚБЕРДИЕВ,
В. И. Ленин номли Хоразм давлат педагогика олий илмгоҳининг биология кафедраси мудири.
О. СОТЛИҚОВ,
вилоят табиатни муҳофаза қилиш қўмитасининг етакчи мутахассиси.

СОДИҚ ЙЎЛДОШ

Қулунни парвариш қилиб, уни от даражасига етказиш осон иш эмас. Агар бунга эришган бўлсангиз, ўзингизни омадли киши, деб ҳисоблашингиз мумкин. Негаки, шундай одамгина от боқишга қодирдир.

Суратда от миниб турган Жумақул Содиқов ҳам жониворга илк бор яқинлашганида бир кун келиб, арғумоқ ўзига ўрганишига ишонмаганди. Ўшанда от бир ерда жим турмас, депсиниб, ўзини ҳар ёққа ташлар, белига эгар-жабдуқ қўйишларига имкон бермасди.

Қисқаси, Жумақул отни ўзига ўргатиши учун кўп ишлаши лозим эди. Мана энди у серташвиш кунлар орқада қолди. Кўкар (отнинг номи) содиқ дўст бўлиб етишди. Иккиси эртадан кечгача бирга юришади. Отарларни айланишади, қўй боқишади. Жумақул бунга қандай эришганлигини кечқурун яйловда гулхан атрофида суҳбатлашиб ўтирган пайтимизда айтиб берди.

Тойчоқни дала ишларига ёки пойгаларда қатнашишга қандай ўргатиш мумкин? Маълумки, бизнинг жойларда қулунлар олиш асосан апрелда содир бўлади. Ҳозир улар икки-икки ярим ойлик бўлиб қолишди. Шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, бу иш тоза, ёруғ ва кенг биноларда ўтказилиши керак. Унга тайёргарлик даврида отхона тозаланиб, зарарсизлантирилади, деворлар оқланади. Байтал яхши, вақтида озиқлантирилади, сайр эттириб турилади. Бу келгусида қулунлаш яхши ўтишини, байтал сути кўп бўлишини таъминлайди. Соғлом ва бақувват қулун туғилганидан кейиноқ она сутини эмишга ҳаракат қилади. Агар нимжон бўлса, унга онасини эмишда кўмаклашиш даркор. Она сути бу даврда ниҳоятда тўйимли, қулун учун зарур моддаларга бой бўлади.

Агар байтал камсут бўлса, у ҳолда сигирдан фойдаланиш мумкин. Аммо мол сути ёғлироқ бўлиб, таркибида қанд кам. Шу боис қулунга бериш олдидан унга илиқ сув ва қанд қўшиш лозим.

Қулунни дастлабки икки ойлик даврида икки соатда бир марта овқатлантириш, сўнгра бу ишни кеча-кундузда тўрт-беш мартага тушириш керак. У 35—40 кунлик бўлганда майдаланган озуқаларга (сули, арпа) ўргатилиб, кунига 150—200 граммдан дон берилади. Бу миқдор аста-секин кўпайтириб борилади ва тойчоқ онасидан ажратиб олинадиган пайтга бориб 2—3 килограммга етказилади.

Барра ўтлар пайдо бўлиши билан байтал ва қулунни яйловда узоқроқ сақлаш керак. Улар ўтлоқларда кўк майсаларни еб, касалликларга чидамли бўлиб, тез етилади.

Нимжон туғилган қулунларни намликдан, елвизакдан эҳтиёт қилиш, очиқ ҳавода сайр эттирилганда уларнинг ҳўл ерларга ётишига йўл қўймаслик зарур. Об-ҳаво ўзгариб, ёғин-сочин бўлган кунларда онаси билан отхонада қолдириб, тўшамалари алмаштирилади. Бундай қулунлар беш кунлик бўлгандан кейингина кунига 20—30 дақиқа сайрга олиб чиқилади, шундан кейин бу кўрсаткич кундан-кунга узайтирилиб борилади.

Тойчоқлар беш-олти ойлик бўлганидан сўнг оналаридан дарҳол ажратиб олиниши лозим. Ҳар куни танаси тозаланади.

Онасидан ажратиб олинган қулунни озиқлантириш бир маромда бўлиши, пичан, сабзи, сули, арпа, маккажўхори берилиши, уларга туз албатта, қўшилиши (кунига 15 граммдан) керак.

Йўрғоқ отлар тойчоғи бир ёшлигидан эгар-жабдуққа ва унда юришга ўргатилади. Машқлар эса бир ярим ёшлигидан бошланади.

Жумақул миниб олган от уч ёшга етганидан сўнг далага олиб чиқила бошланди. Ҳозир у беш яшар бўлиб, чўпоннинг содиқ ёрдамчиси бўлиб қолди.

А. ЎРМОНОВ.

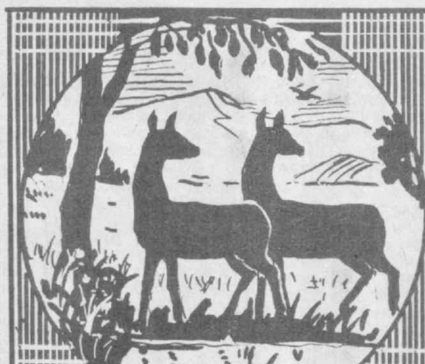

Табиат ва инсон

ДАРМОНДОРИГА БОЙ

Мевазор боғларимизни олма дарахтисиз тасаввур қилиш қийин. Серхосият бу ўсимлик таърифига бир саҳифа озлик қилади. Олма хушхўр ва хуштаъм мева бўлибгина қолмасдан, қатор хасталиклар davоси сифатида қадим-қадимдан фойдаланиб келинади. Масалан, халқ табобати амалиётида сурункали бод, овоз бўғилиши, ошқозон-ичак хасталикларини даволашда беозор омил сифатида фойдаланишга тавсия этилади. Шунингдек, пешоб йўлидаги тошларни парчалаш хосиятига эга.

Ҳозирги замон тиббиётида олманинг шифобахш хоссаларидан тадбиркорлик билан фойдаланилади. Ич кетиш ва бошқа ичак шиллиқ пардасининг яллиғланиши билан боғлиқ хасталикларда олмали парҳез фойда бериши аниқланган. Бу мевани хуш кўрувчилар, уни муттасил истеъмол этувчи кишилар ниқриз касаллигига кам чалинадилар. Олма камқувват кишиларга мадор бағишлайди, микробларга қирон келтиради, қон ҳаракатини маромга солади, мия ҳорғинлигидан холи қилади, паришонхотирликка барҳам беради.

Олма танага кальций моддасини ўзлаштиришда ёрдам беради, суяк тўқималарининг мустаҳкамлигини оширади, терини тиниқлаштиради, сочларнинг қайишқоқлиги ва жилодорлигини оширади, юрак мушакларини бақувват қилади. Семизликдан фориғ этувчи неъмат сифатида тавсия этилади.

Бунинг боиси шуки, олма таркибида бир қанча фойдали моддалар бор. Чунончи, 15 фоизгача қанд (фруктоза, глюкоза, сахароза кўринишида), табиий жавҳарлар, клечатка, пектин, темир, калий, марганец, мис, кобальт каби микроэлементлар, C, B_1, B_2, PP дармондорилари мавжудлиги аниқланган.

Олмани саломатлик ёмбиси деганларича бор. Унинг кўчатини экиб, мевасидан баҳраманд бўлганлар соғлик хазинасининг соҳибидирлар.

М. НАБИЕВ,
доришунос.

КЎРИНМАС ҲАШАРОТ

Ер юзида ҳашаротларнинг тури ва сони кўплиги, ранго-ранг бўлиши, катта-кичиклиги ҳайратда қолдирмай қўймайди. Ҳисоб-китобларга қараганда ҳозир куррамизда бир миллион уч юз мингдан кўпроқ турдаги ҳашарот учрайди. Улардан бири қирчумолидир. Жумҳуриятимизда уларнинг икки хили — Катта Каспий орти ва Туркистон қир чумолиси учрайди. Бу жониворлар етказаётган зарар йилига бир неча юз минглаб сўмни ташкил этади.

Айниқса, Туркистон қирчумолиси аҳоли яшайдиган жойларга, иморатларга катта зиён етказади. Вилоятларда аҳоли бу зараркунандани ҳар хил ном билан қирчумоли, сариқ, баъзи ерларда оқ чумоли, сариқ қумурсқа деб атайди. Рус олими Г. Г. Якобсон 1904 йилда Ховос шаҳри атрофидан топган ҳашаротни тур сифатида биринчи марта фанга киритган, унга Туркистон қирчумолиси деб ном берганди. У энг қадимий ҳисобланиб, ер куррасида 400 миллион йил муқаддам пайдо бўлган. Улар жамоа-жамоа бўлиб яшаши, шунингдек тана тузилиши жиҳатидан оддий чумолиларга жуда ўхшаб кетади. Фарқи шундаки, қирчумолилар доимо лойдан уя ясаб, қоронғиликда ҳаёт кечиради. Танасининг ранги оч-сариқ, бош қисми жигарранг бўлиб, оддий турларига нисбатан йўғонроқ. Инсониятнинг табиатга нотўғри муносабати оқибатида, улар яшаб келган чўлларнинг ўзлаштирилиши сабабли қирчумолиларнинг ҳам яшаш тарзи ўзгарди. Ҳозирги кунда кузатишларимиздан маълум бўлдики, жумҳуриятимизнинг айрим шаҳар ва қишлоқларидаги иморатларда ишлатилган ёғочлар катта зарар кўрган. Айниқса, Фарғона ва Самарқанд вилоятлари ҳудудида бу яққол кўзга ташланади. Риштон райони марказидаги баъзи кўчалар, Куйбишев номли жамоа хўжалигининг Оқер қишлоғидаги айрим уйларга қирчумолилар шикаст етказган.

Каттақўрғон райони ҳудудидаги Енбош, Жизмон, Ингичка, Хатирчи районидаги Майлон, Пачир, Сангитуман, Советобод районидаги Жарқудуқ, Улус, Сарикўл қишлоқларида, Самарқанд шаҳридаги Ангор кўчасида жойлашган кўпгина уйларни ушбу офат зараркунанда шу қадар зарарлаганки, айримларида яшаш мумкин эмас.

Жом қишлоғида яшовчи Саъдулло Ёқубов қирчумоли дастидан эски уйини бузиб, янгидан қурган экан. Кузатишлардан маълум бўлдики, орадан 5—6 йил ўтгач, янги уй ҳам яна ўша кўзга кўринмас ёғоч зараркунандаси дастидан кучли зарарланибди. Каттақўрғон районида яшовчи жизмонлик Абдураҳим Акбаровнинг молхонасида ҳам шундай аҳвол юз берган. Дара қишлоғида истиқомат қилувчи Барноқул Номозов, Эсиргап Йўлдошевлар ҳам бу зараркунандадан безор.

«Ҳашаротнинг иморатларда бор ёки йўқлигини қандай аниқлаш мумкин?». «Уларга қарши қандай чораларни кўриш керак?», деган саволлар муштарийларни қизиқтириши турган гап.

Одатда уларнинг зарари уйлар емирилганда ёки қулаб туша бошлаганда билинади. Қирчумолиларнинг иморатларда борлиги-йўқлигини аниқлашда қуйидагиларни ҳисобга олиш лозим.

Ҳовли атрофига, яъни биноларга, деворларга, дарахтларга, симёғочларга, шунингдек эшик ва дераза кесакиларига қирчумолилар борлигини кўрсатувчи белгилар қўйиш керак. Қирчумолилар борлигини билишнинг энг қулай пайти ер юзига озуқа йиғиш учун гала бўлиб чиққан вақтидир. Ёки қанотли чумолиларнинг, яъни янги оила бунёдкорларининг ёппасига эски оилани тарк этиш чоғидир. Ёмғирдан сўнг майин шамол эсганда инидан учиб чиқиб, эркак ва урғочиси баландликда жуфтлашиб, янги оила ташкил этишади. Уялари атрофини кузатиб, тарқалишларига қайноқ сув, нефть маҳсулотлари қуйиш йўли билан йўл қўймаслик, улар яшайдиган жойларга экологик тоза кимёвий моддалар билан ишлов бериш, ерни 15—20 сантиметр чуқурликда ағдариш лозим. Қирчумоли ин-уялари кўп бўлган ташландиқ ерлар, кучли зарарланган уйлар иложи борича текисланиб, муҳитни ифлос қилмайдиган тоза кимёвий дорилар билан ишлов берилиши ва кўллатиб суғорилиши керак.

Қирчумоли кўпайган хавфли даҳаларда иложи борича хонадонлар ва корхоналарда санитария-гигиена тозалик қоидаларига эътиборни кучайтириш лозим. Зарарланган ёғоч ва ундан тайёрланган ҳар хил материалларни янги қурилаётган иморатларга ишлатмаслик лозим.

Қирчумоли тарқалган вилоятларда, янги қурилаётган даҳаларда шахсий ва маъмурий биноларни синчли қилиб қуриш мақсадга мувофиқ эмас. Чунки қанча кўп ёғоч ишлатилса, қирчумолига озиқ-овқат манбаи шунча кўп яратилган бўлади.

Иморатлар пойдеворини 1—1,5 метр баланд қилиб қуриб, пишиқ ғишт билан давом эттириш зарур. Пол ердан 50 сантиметр юқори бўлиб, ости бетон қилинса, талабга жавоб беради.

Юқорида тавсия этилган экологик усуллар қирчумолининг тарқалиш доирасини 2—3 марта камайтиради. Оқибатда уйлар ва маъмурий биноларнинг зарарланиши анча камаяди.

А. НАМОЗОВ,
илмий ходим.

СУВГА ТУПУРИШ ГУНОҲИ АЗИМ

Аждодларимиз шундай деб ҳар кимнинг қулоғига қуйганлар.

Ҳозирги пайтда обиҳаётга чиқиндилар ташланишига нега бефарқ қараяпмиз?

Булунғурликлар боғ-роғларга бурканган ўлкада истиқомат қилаётганликларидан фахрланишса арзийди. Самарқанд вилоятининг дашт қисмида жойлашган бу район табиатининг гўзаллиги, ноёб табиий-иқлим шароити, мусаффо ҳавоси-ю, экин майдонларининг серҳосиллиги билан бошқа жойлардан кескин фарқ қилади. Унинг бепоён яйловлари ғарб томондан Ғўбдин тоғи этакларига, шарқ тарафдан эса Туркистон тизма тоғлари ён бағрига туташиб кетган. Жанубдан Ургут тоғларининг пурвиқор чўққилари кўз-кўз бўлиб туради.

Ҳудуди сув шохобчаларига сероб. Булар орасида Зарафшоннинг ирмоқларидан бири Булунғур ариғи алоҳида ўрин тутади. Табиий булоқлардан ташкил топган Қорасувнинг зилол, тиниқ суви шифобахшлиги билан машҳур. Бу ернинг табиий шароити айниқса, мева, узум етиштириш учун қулайдир. Самарқанд вилояти бўйича етиштирилаётган ноз-неъматларнинг салмоқли қисми булунғурликлар зиммасига тушаётганлиги ҳам фикримиз далилидир. Соҳибкорлар етиштираётган узум ва меванинг қандлилик даражаси ҳам баланд. Ҳа, булунғурликлар ноз-неъмат бунёдкорлари бўлиб юртга танилган. Бироқ, ҳозирги кунда бу ўлканинг табиий гўзаллиги, ноёб иқлимини соф ҳолда сақлашга, сув манбалари, яшил бойликлари, ҳайвонот оламини, қанотли дўстларимизни муҳофаза этишга етарлича аҳамият берилмаяпти. СССР Олий Кенгашининг 1989 йил 27 ноябрда қабул қилган «Мамлакатни экологик соғломлаштиришнинг кечиктириб бўлмайдиган тадбирлари тўғрисида»ги қароридан сўнг районда мақташга арзигулик ишлар амалга оширилмади.

Ҳамма жойларда бўлгани каби Булунғурда ҳам сув манбаларини муҳофаза этиш қониқарсиз аҳволда. Буни Булунғур ариғи ва бошқа обиҳаёт ҳавзалари мисолида ҳам кўриш мумкин. Бир пайтлари Булунғур ариғи бўйларида истиқомат қилган ота-боболаримиз унинг атрофларида, ён бағирларига сон-саноқсиз мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтқазишган. Ҳозир эса илгариги файз-тароватдан асар ҳам йўқ десак бўлади. Ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги туфайли қачонлардир экилган турли хил манзарали дарахтлар шафқатсизларча кесиб кетилаяпти. Янгиларини ўтқазиш эса ҳеч кимнинг хаёлига келмаяпти. Ўтлоқлар пайҳон қилинаяпти.

Булунғур вино заводида тозалагич иншоотларининг йўқлиги сабабли 1 ва 2-цехлардан чиқаётган чиқиндилар тўғридан-тўғри Булунғур ариғига оқизилаяпти. Биргина 1990 йили атроф-муҳитни ифлослантираётганлиги учун завод 6.300 сўм жарима тўлашга мажбур бўлди. Шунга қарамай унинг раҳбарлари тозалаш иншооти қуришни ҳанузгача хаёлларига келтиришмаяпти.

Красногвардейск вино комбинати маъмурияти ҳам сув манбалари булғанишининг олдини олишга бефарқ қараяпти. Бу ерда чиқиндиларни тозалашга хизмат қилувчи биологик қурилма бўлишига қарамай ундан оқилона фойдаланиш йўллари қидириб топилмаяпти. Натижада у бутунлай яроқсиз бўлиб қолди. Цехлардан чиқаётган чиқинди сувлар (таркибида турли хил кислоталар, тез эрувчи зарарли моддалар бор) бетонлаштирилмаган ҳавзаларга оқизилмоқда. Улар ўз навбатида ер ости сувларини, ариқларни булғаяпти.

«Красногвардейский» давлат хўжалигида жойлашган Килдон консерва заводининг ташландиқлари ҳам шу ерлик меҳнат аҳлининг жиддий эътирозларига сабаб бўлаётир. Бу бежиз эмас, 1988 йили корхона ташқарисида ҳашар йўли билан 2 та 600 куб метрлик бетонлаштирилган ва шунча 750 куб метрлик оддий ҳавзалар барпо этилганди. Афсуски, чиқиндиларни тозалашга мўлжалланган бу қурилмалар кутилган самарани бермади. Мавсум кезлари заводдан кунига 600 куб метр ҳажмдаги чиқинди сувлар уларга оқизилмоқда. Бироқ қурилмаларнинг носозлиги сабабли тозаланмасдан завод ёнидаги ариқларга йўналтириб юборилаётир. Пировардида шохобчалардаги обиҳаёт истеъмолга яроқсиз бўлиб қолмоқда. Чунки бу сувлардан экинларни суғоришда фойдаланаётган Беруний номли, «Красногвардейский» ҳамда «Правда Востока» давлат хўжаликларида етиштирилаётган маҳсулотларда нитрат миқдори кўпайиб бораяпти. Яна бир ташвишли томони, чиқинди оқавалар ер ости сувларини, ўсимликларни заҳарламоқда.

Атроф-муҳит мусаффолигини таъминламаётганлиги учун завод директори ҳамда бош муҳандисига бир неча бор жарима солинди. Ҳатто 1989 йили ёз ойларида корхона фаолияти тўхтатиб ҳам қўйилди.

1990 йили кунига 1400 куб метр миқдордаги чиқинди сувларни биологик усулда тозалашга мўлжалланган (умумий қиймати 315 минг сўмлик бўлган) иншоот қурилиши бошланган эди. Ўтган йили унинг асосий қисми битказилиши кўзда тутилганди. Лекин завод ҳамда пудратчи қурилиш ташкилотлари раҳбарларининг беғамлиги оқибатида бор-йўғи 29 минг сўмлик иш бажарилди, холос...

Район таъмирлаш-ишлаб чиқариш корхонаси цехларидан кунига 30 куб метрга яқин чиқинди сув бетонлаштирилмаган ҳавзага оқизилмоқда. Красногвардейск автобус-таксомотор паркида ҳам шундай манзарага дуч келиш мумкин. Бу ерда автобус, таксиларни ювиш чоғида ишлатилган сувларни тозалайдиган махсус қурилма йўқ. Оқибатда таркибида ёнилғи-мойлаш материаллари, турли хил зарарли моддалар бўлган чиқиндилар ер сатҳига сингиб кетаяпти.

«Российский» давлат хўжалиги фермасида айни пайтда 14 минг бошга яқин чўчқа боқилаяпти. Ачинарли томони шундаки, бу ернинг чиқиндилари ҳам ҳар қайсиси 20 минг куб метрлик ҳажмга эга бўлган 3 та бетонлаштирилмаган ҳавзага ва сойликка тушаяпти.

Район ҳудудидан оқиб ўтаётган Қорасув ариғининг тақдири аянчли аҳволда. Табиий булоқлардан ташкил топган бу ариқ илгарилари серсув бўлган. Унинг бўйларида Наврўз байрами ва бошқа халқ сайиллари ўтказилган. Бугунги кунга келиб эса Қорасув ариғининг асосини ташкил этувчи булоқлар ташландиқ жойга айланиб қолди. Ариқнинг булоқлар бошланадиган «Ўзбекистон Компартияси 40 йиллиги» давлат хўжалиги ҳудудидаги Бешбола қишлоғидан то Митангача бўлган томонга назар солган киши бунга тўлиқ ишонч ҳосил қилади. Мана шу тарафида айни пайтда булоқлардан ном-нишон ҳам қолмаган. Қорасувга эса муздек тиниқ обиҳаёт ўрнига оқава лойқа сувлар оқиб тушаяпти. Улар қолган-қутган булоқлар кўзини ҳам бекитиб қўймоқда. Балиқ ва бошқа жониворлар қирилиб кетаяпти. Бир вақтлари ота-боболаримиз ўтқазган тол, терак, мажнунтол ва шунга ўхшаш манзарали дарахтларни айрим кишилар аёвсиз равишда қирқиб кетишиб, иморатларига ишлатишаяпти. Ариқни бульдозерлар билан тўсиб, балиқ овлашаётганлигини қандай изоҳлаш мумкин? Табиат ўз қўйнида яшаб туриб, кўксига аёвсиз ниш ураётган мана шундай тартиббузарларни кечирармикан?!

Атроф-муҳит қонун йўли билан муҳофаза қилинаётганлигига қарамай оқар сувлар бўйларида истиқомат қилаётган айрим кишилар ариқлар, каналлар ёқаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олмоқдалар. У ерларга молхона, ҳаммом ва бошқа иморатлар қуришиб, уларнинг чиқиндиларини тўғридан-тўғри ариқларга оқизишаяпти. Улар ҳам қишлоқларининг оқар сувлардан истеъмол қилишаётганликларини наҳотки унутиб қўйишган бўлса.

Район маркази — Красногвардейск шаҳрининг ҳуснига доғ бўлиб тушаётган, шаҳар ҳавосини бузаётган яна бир ташландиқ жой ҳақида тўхталиб ўтиш зарур. Бу шаҳар ҳудудидан ўтаётган Катта Ўзбек тракти ёқасидаги кенг сойликдир. Унга кўзи тушган ҳар бир киши бу ер шаҳардаги энг катта ахлатхона бўлса керак, деган хаёлга боради. Шу атрофда истиқомат қилаётган хонадонлар унга турли хил чиқиндилар, ҳаттоки молхоналар гўнгларини ҳам тўкишаяпти. Натижада кун исиши билан бу ердан қўланса ҳид тарқалади. Ахлатхонадаги пашшаларнинг яқин атрофдаги хонадонлар, болалар боғчалари, билим даргоҳларига келиб, турли хил юқумли касалликлар тарқатмаслигига ким кафолат бера олади? Наҳотки район санитария-эпидемиология станцияси ходимларининг нигоҳи бу нохуш манзарага тушмаган бўлса?

Булунғур район табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси ва кенгаши ходимлари оқар сувларни булғаётган, ариқ бўйларидаги дов-дарахтларга қирғин келтираётган кишиларга қарши кескин кураш олиб бормоқдалар. 1990 йил мобайнида яшил бойликларни топтаган 44 шахсга 1.705 сўм миқдорида жарима солинди.

Юқорида таъкидлаганимиздек, Булунғур ўзига хос табиий-иқлим шароити, мусаффо ҳавоси-ю, боғ-роғлари, серсув булоқлари, ариқлари билан бошқа районлардан тубдан фарқ қилади. Шундай экан, унинг яшил бойликларини, ҳайвонот, наботот оламини авайлаб асраш, экин майдонлари тупроғини шамол таъсирида емирилишдан ҳимоя қилиш, йўқолиб бораётган булоқлар кўзини очиш келажак авлод олдидаги муқаддас бурчимиздир.

Л. ИБРОҲИМОВ,
Булунғур район табиатни муҳофаза қилиш қўмитасининг катта назоратчиси.
Х. ҚОСИМОВ,
СССР Журналистлар уюшмаси аъзоси.

СЎЗ ҚАДРИ

Тил бойликларини халқ яратади. Бисотимизда абадий, тарихий меросларимиз орасида ҳам, мавжуд шеваларда ҳам ҳали синчиклаб ўрганилмаган, лекин тадқиққа арзийдиган манбалар жуда кўп. Уларни ҳалол баҳолай олишимиз ва тўғри талқин қила билишимиз керак.

Ошкоралик ва демократия туфайли ўзбек тилига офтоб тегиб, давлат муҳозасига олинди. Эзгуликнинг кечи йўқ. Кўпгина шаҳарлар ва қишлоқларимизнинг асл номлари тиклана бошланди. Жумҳуриятимиз миқёсидаги йиғилишлар ўзбек тилида ўтадиган замонлар келди. Баъзи жойларда (ҳамма ерда эмас) ҳужжатларни она тилимизда тўлғазадиган бўлдик. Бир сўз билан айтганда, лисонимиз жонланишга юз тутди.

Ташкилот ва идораларнинг иш юритиш тадбирларида, олий ўқув юртлари, мактаблар ва техника билим юртлари машғулотларида, кундалик муомала-ю муносабатларда, ҳар қалай давлат қонунининг нафаси сезилиб қолди. Ҳаётимизга янги ўзбекча сўзлар кириб келмоқда. Матбуот, радио ва ойнаи жаҳон бу ишда пешқадамлик қилаяпти. Хайрли ишга бош қўшиб, ҳаракат қилаётганлар сафи тобора кенгаймоқда. Матбуот ходимлари, журналистлар, газета ва журналларда ишлаётган мухбирлар, халқ депутатлари, кўпгина раҳбарлар бу ҳаракатнинг бошида, олдинги сафларида боришмоқда. Катта-катта кўчалар, маданий-маиший муассасалар ўзбекча ном олмоқда. Бироқ жой ва кўчалар номларини ўзбек тилида ёзишда ҳамон имловий ва услубий хатоларга йўл қўйилаяптики, бу кишиларнинг ҳамиятига тегаётир.

Бундан ташқари илгари русча талаффуз ёки гапиришга ўрганиб қолганимиз учун янгича сўзларни гап орасида ишлатишга озгина истиҳола қилиб турибмиз. Энди фарзандларимизнинг тили қотмасидан уларни соф ўзбек тилида гапиришга ўргатайлик. Бу борада эса масъулият ўқитувчи ва педагогларга, тарбиячилар зиммасига тушади. Лекин ҳар бир ота-она ҳам ўз фарзандининг ҳозирдан она тилида гапиришини, уни ўрганишини таъминлаш тўғрисида жиддий қайғуриши лозим. Ўғил-қизларимизга она тилимизни ўргатишни қанча эрта бошласак, шунча кўп наф кўрамиз, тарихимизни, маданий меросимизни ўргатиш ҳам шунча осон кечади. Агар бир неча тилни ўргансак бош устига. Чунки, ота-боболаримиз ҳам туркий тиллардан ташқари араб ва форс тилларини яхши билишган. Ана шу эзгу меросни давом эттириш, анъаналарни сақлаш ёш авлоднинг асосий иши бўлмоғи керак. Ҳозир биргина ўзбек ёки рус тилини билиш кифоя қилмайди. Ҳаёт ҳар бир кишидан уч-тўртта тилни билишни тақозо этмоқда.

Ўзбек тилининг ижтимоий-маданий вазифасини кенгайтириш ва унинг софлигини таъминлаш керак. Бу бир гуруҳ ёзувчи ёки тилчиларнинггина иши эмас. У — бутун халқнинг вазифаси. Ҳар бир киши адабий тилнинг софлиги учун курашиши, энг аввало ўз нутқида уни намойиш этиши даркор.

Шу билан бирга илгари ишлатилган сўзларнинг маъноларини, даврлар тўзони остида унутилган, истеъмолдан чиқиб кетган, айрим шеваларда яшаётган, лекин бугунги кунда қайта мазмун олаётган қадимий шарқона сўзларни ҳар томонлама пухта ўрганиб, адабий тил маромига қўшиш вақти етди. Масалан: Жиззах шевасида ЧЎЛПИ (хамир овқатни сузиб оладиган мослама), ҒУРАША (қотиб қолган лой). ҚИЛЛА (эшак ёки

Тил ва дил

ҳайвонни бошқарадиган таёқча), ЙЎНҒИЧҚА (ёввойи беда), КУРМАК (ип ёки арқонни боғлашнинг бир тури), ЧЕТАНА (ўзиникидан бошқа қўй-эчкилар) сингари бир қанча сўзлар борки, булар бошқа шеваларда ҳам худди шу маънода кенг қўлланилади. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Шу каби сўзларни ҳам адабий тилга қабул қилиш ва халқ шеваларининг луғатига киритиш керак. Яна шуни эътиборга олиш зарурки, ҳозирда ниҳоятда кўп қўлланаётган НОҲИЯ сўзи классик адабиётда **мамлакат, ер, тупроқ** маъноларида, ЖАРИДА — **дафтар, яккаю, танҳо** маъноларида, самолёт ўрнида ишлатилаётган ТАЙЕРА (**тайр-қуш, учиш** маъноларида), адрес маъносида қўллаётганимиз УНВОН (бу сўз кўпроқ «Фан ва турмуш» ва «Саодат» журналларида қўлланилмоқда) сўзи **сарлавҳа, китоб, мактубнинг бош қисми** маъноларида берилган. Мана шундай сўзларни қўллашда ҳам эҳтиёткорлик керакки, булар оддий халқ, меҳнаткашлар оммасига оғир тушмасин.

Кейинги пайтда матбуотда қисқартма сўзлар ва отлар кўп қўлланилмоқда. Масалан ССЖИ, ЎзССЖ, ТОЙИОБ — Тошкент олий билимгоҳи, ТошДД — Тошкент давлат дорилфунуни, БЛКЕИ — Бутуниттифоқ ленинчи комунистик ёшлар иттифоқи. ЎзЛКЕИ МҚ — Ўзбекистон ленинчи коммунистик ёшлар иттифоқи Марказий Қўмитаси, ДАН — давлат автомобиль назорати, ДХҚ — Давлат хавфсизлик Қўмитаси, ССЖИ ИИВ ЖАТБ — Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Ички Ишлар Вазирлиги Жумҳурият автомобилларни текшириш бошқармаси, туман ИИБ — район ички ишлар бўлими кабилар ишлатилаяптики, буни аввало талаффуз қилиш қийин, иккинчидан кўпчиликка тушунарсиз. Ёки бўлмаса, баъзи қисқартмаларни ўзбек тилига таржима қилиб, кейин уни қўлласак ғалати ҳол вужудга келади. Масалан, ГУМ-БУМ (Бош универсал магазин), ЖЎММ — Жумҳурият ўқув методика маркази каби.

Кўриниб турибдики, қисқартма сўзларни қўллашда ҳам изчиллик етишмайди. Шунинг учун атамаларни қабул қилишда ва қисқартмаларни қўллашда маълум бир қоидани ишлаб чиқиш, муайян бир омилга суянган ҳолда иш юритиш зарур. Аввало, уларни қабул қилиш йўллари ва услубиятини тайёрлаш, кейин шу асосда атама ва қисқартмаларни қўллаш керак.

Ҳар қандай сўз ёки иборани матбуотда чалакам-чатти ишлатавериш ярамайди. Чунки, халқ матбуотга ишонади, унда эълон қилинган сўз ва ибораларни, атамаларни қонуний деб ҳисоблайди. Шунинг учун ҳам бу ишончни оқлаш, сўзнинг қадрига етиб ишлатиш лозим. Бунинг учун шевалардаги бой лексик материалларни тўплаб олиш ўзбек адабий тилининг лексикасини бойитишда ва ўзбек тилининг 10 томлик изоҳли луғатини яратишда муҳим манба бўлади, деб ўйлаймиз.

Ўзбек тили атамачилигини бойитиш йўлларидан бири ва энг асосийси шевалардан фойдаланишдир. Чунки ўзбек тили шеваларга жуда бой. Адабий тилга қабул қилиниши лозим бўлган жуда кўп атамалар ҳам ҳануз шеваларда, жонли тилда қолиб кетмоқда. Шунинг учун шева материалларини тезроқ йиғиб олиш, бунинг учун экспедициялар уюштириш зарур. Акс ҳолда, кўп нарсаларни қўлдан бой бериб қўямиз. Зотан, адабий тил жонли тилга, унинг айрим етакчи шеваларига асосланади. Адабий тил шеваларининг энг тараққий этган ўринларидан саралаб, ютуқларини ҳисобга олиб, сайқаллаш орқали юзага келтирилади.

Хуллас, нутқ маданияти барча имкониятлардан тўғри ва тўла фойдалана олиш демакдир. Бундай имконият эса ҳар бир миллий тилда, шевада кўпгина. Бундан яхши фойдалана олинган тақдирдагина самарага эришилади.

Ҳ. ТОЖИМАТОВ,
Тошкент давлат чет тиллар педагогика институти ўқитувчиси.

«Қаршистрой» бошқармасига қарашли 9-автотранспорт корхонаси уч йилдан бери тармоқ автохўжаликлари ўртасидаги беллашувда ғолиблик қилиб келмоқда. Аҳил жамоа чўлқуварларга зарур истеъмол молларини вақтида етказиб бериб, белгиланган режаларни ошиғи билан адо этаяпти. Корхонада ишчиларнинг маданий-маиший шароитларини яхшилаш ҳақида алоҳида ғамхўрлик қилинаётир. Уларнинг сиҳат-саломатлиги ҳамиша меҳрибон шифокорлар назорати остида.

СУРАТДА: ҳайдовчиларни йўлга чиқиш олдидан тиббий кўрикдан ўтказиш.

Ш. ШАРОПОВ олган сурат.
(ЎзТАГ фотохроникаси).

Текинхўрга шафқат йўқ!

ЭККАНИНИ ЎРАДИ

Тақчиллик ҳаддан ошди. Яқингинада пештахталарни тўлдириб ётган моллар қани? Кишилар овораю сарсон. Топдим, деганда нархи чақади. Зарур бўлгач, илож қанча.

Нега шундай? Жавоб эса бир хил: фалон корхона оз етказиб берди, пистон соҳада иш ташлаш ва ҳоказо. Афсуски, сувни лойқалатаётганлар ёнгинамизда. Биз билан бир ҳаводан нафас олиб, катта еб, кариллаб юришибди.

Урганч шаҳар саноат моллари савдоси идорасига қарашли 15-дўкон мудири Раҳимбой Бекжонов ҳам ана шундайлардан чиқиб қолди. 13 апрель куни омбор текширилганда 34.602 сўмлик пойабзал савдодан яшириб сақланаётгани маълум бўлди. Айни пайтда суриштирув ишлари олиб борилмоқда.

Шаҳримизда «Буратино» магазини бор. Унда кўпроқ болаларбоп моллар сотилади. Сотувчи Рустам Жуманиёзов Германияда ишлаб чиқарилган ўйинчоқларни эл кўзидан паналаб, қимматига урмоқчи экан, тумшуғидан илинди. Оз эмас, кўп эмас, 518 сўму 70 тийинлик ўйинчоқлар пештахталар остига «олиб» қўйилган экан.

Бозор иқтисодиёти шароитида йўл қўйилаётган бундай камчиликлар меҳнаткашлар норозилигини кучайтириши табиий. Айниқса, нарх-наво баланд бўлган ҳозирги даврда харидорлар ҳақига хиёнат қилиш асло кечириб бўлмас, оғир жиноятдир. Шаҳардаги минерал сув заводи магазинида хунук ҳодиса содир бўлди. Сотувчи Баҳодир Олимов ўз ўрнида қолдириб кетган Отабой Рўзматов харидордан 20 шиша сув бераётиб, 7 сўм 20 тийинини уриб қолди. «Гўзал» бари сотувчиси ҳам ўз хизмат вазифасини бошқа бировга ишонадиганлардан экан. 18 апрель куни сотувчи ўрнида «беминнат» дастёрлик қилаётган Янгиариқ районидаги А. Ўтар номли жамоа хўжалиги шофёри Бахтиёр Матёқубов бир харидорнинг 35 сўм 20 тийинини кўзини лўқ қилиб уриб қолди. Текин томоқ тешиб чиқади.

Қонун ҳамма учун баробардир. Энди ҳар ким ўз экканини ўраверади.

Ш. ТЎРАЕВ,
Урганч шаҳар ички ишлар бўлими БХСС бошлиғи.

ҚЎШ ХАБАР

Эл дастурхонининг тўкинлигини таъминлаш учун меҳнат қилаётган чорвадорларга, ёзнинг жазирама иссиғини енгиб далада мардонавор тер тўкаётган пахтакорларга маданий-маиший хизмат кўрсатиш мақсадида Москва ноҳиясида агитбригада ташкил этилди. Унинг аъзолари жамоа хўжалиги меҳнатчилари ҳузурига, сут-товар фермалари, бўрдоқичилик базаларига ташриф буюрмоқдалар.

Маданият уйи методисти, лектор А. Ҳатамовнинг қизиқарли суҳбатлари, ашула ва рақс дастаси санъаткорларининг дилрабо куй ҳамда қўшиқлари мўл-кўлчилик бунёдкорлари томонидан илиқ кутиб олинаяпти. Агитбригада таркибида маиший, савдо, тиббиёт хизматлари вакиллари бор. Унга ноҳия ижроия қўмитаси раиси ўринбосари М. Отабоев раҳбарлик қилмоқда.

●

«Ленинград» жамоа хўжалигининг «Янги қадам», Хиндирпо маҳаллалари аҳли кенг ва шинам чойхонага эга бўлдилар. Ҳашар усулида қуриб битказилган шу сўлим маскан телевизор, радио, газета-журналлар, шахмат-шашка билан таъминланган. Бу жой маҳалла аҳлининг тарғибот, маданий-маиший маркази ҳам ҳисобланади. Бир пиёла чой устида суҳбатлар, мунозаралар ўтказилмоқда.

К. ҲАЙДАРОВ.

ПОЛВОНЛАР ДОВРУҒИ

Мамлакатимиз шаҳарларида давом этаётган СССР халқлари спартакиадаси қизғин паллага кирди. «Оммавийликдан — маҳоратга» шиори остида ўтаётган мусобақа иштирокчилари ўз юртлари шарафини муваффақиятли ҳимоя қилмоқдалар. Мамлакатнинг номдор полвонлари ўртасида совриндор бўлиш осон эмас, албатта. Ҳар бир спортчи тўрт йил давомида тайёргарлик кўрган ғалабага бўлган иродасини ана шу беллашувларда исботлаши лозим.

Маълумки, биринчи бўлиб дзюдочилар гиламга тушдилар. Таъкидлаш зарурки, Минскда бўлган беллашувларда жумҳуриятимиз вакиллари муваффақиятли қатнашиб, спартакиада тарихида илк бор умумий ҳисобда тўртинчи ўринни эгалладилар.

Июнь ойининг биринчи ҳафтасида дзюдочи аёллар ҳам Минскка тўпландилар. Лекин вакилларимиз бу сафар кутилган натижага эриша олмадилар. Фақат икки спортчимиз — Т. Парфенова ва М. Михеева совриндорлар сафидан ўрин олдилар. Тамара илк беллашувда москвалик жаҳон чемпиони Орловскаяни енгди. Кейинчалик қозоғистонлик Каулеткиреевадан устун келиб, ярим финалга чиқди. Аммо россиялик Бондаренкога имкониятни бой бериб, бронза медалига сазовор бўлди. Сергей Худойбергановнинг шогирди 17 яшарлигини назарда тутсак, унинг келажаги порлоқ эканига шубҳа қилмаса ҳам бўлади.

Кураш мухлисларига аёнки, бир пайтлар Сайфиддин Ходиев, Собир Қурбонов, Эркин Холиқов, Бобомурод Файзиев каби полвонларимиз Иттифоқ, Европа ва жаҳон миқёсидаги мусобақаларда донг таратиб, ғолиблик шоҳсупасига кўтарилишган эди. Ҳозир уларнинг издошлари ҳақида гап кетганда бир неча умидли спортчилар етишиб чиқаётганлигини таъкидлаш жоиз. Шуҳрат Ғафуров ана шундай баҳодирлардан биридир. У бу йил жумҳуриятимиз дзюдоси тарихида биринчи мамлакат чемпиони бўлди. Шунингдек, Шуҳрат СССР терма жамоаси сафида Европа биринчилигида қатнашиб, ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилди.

Куни кеча спартакиаданинг эркин кураш ва самбо мусобақалари ҳам ниҳоясига етди. Афсуски, Запорожье шаҳрида ўтган эркин курашчилар беллашувида жумҳуриятимиз вакиллари кутилган натижага эриша олмадилар. Бу юртимизда эркин курашга алоҳида эътибор бериш, қишлоқ жойлардан умидли ёшларни излаб, уларни тарбиялаш кераклигини очиқ-ойдин кўрсатди. Гиламга чиққан полвонларимиз сафида Э. Юсуповгина ўзини кўрсатиб, кумуш медалга сазовор бўлди.

Самбочилар мусобақасида эса уч вакилимиз Собир Қурбонов ва Сайфиддин Ходиев изидан бораётганликларини амалда исботладилар. 65 килограммгача вазнда тошкентлик Ф. Аъзамовга катта умид боғланган эди. Иқтидорли бу полвон ўзига билдирилган ишончни оқлади. У барча беллашувларни ғолиблик иштиёқида ўтказиб, спартакиада чемпиони бўлди. Унинг ўзига хос чиройли кураш усуллари мутахассису мухлисларда яхши таассурот қолдирди. 100 килограммгача вазнда қатнашган яна бир тошкентлик полвон М. Шомирзаев ҳурмат шоҳсупасининг иккинчи поғонасидан ўрин олди. Бекободлик Р. Ким (48 килограммгача вазнда) бронза медалига сазовор бўлди.

Қисқаси, спартакиада якуни жумҳуриятимизда курашга, айниқса унинг миллий турларига эътиборни кучайтириш зарурлигини кўрсатди. Мутахассисларга аёнки, самбо ва дзюдонинг асосий усуллари бухороча курашдан олинган. Шу нуқтаи назардан қарайдиган бўлсак, бундан бир ойча муқаддам ташкил топган жумҳурият бухороча миллий кураш уюшмасининг биринчи илмий-амалий анжумани алоҳида аҳамиятга моликдир. Унинг иштирокчилари Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқлари миллий анъаналарини тиклаш, хусусан бухороча беллашишни ривожлантириш, бунинг учун ягона қоида ишлаб чиқиш, полвон ва ҳакамларга миллий кураш кийимларини тайёрлаш, кейинчалик маълум низомга кўра иттифоқ ва халқаро миқёсдаги мусобақалар ўтказиш юзасидан фикр-мулоҳазаларни билдирдилар. Бу келажакда ўз самарасини бериши шубҳасиздир.

Ф. ИСАЕВ.

Муҳаррир
Н. ЁҚУБОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

АЗИЗ ЎРТОҚЛАР!

ЎРТА ОСИЁДА ЯГОНА ТОШКЕНТ АЛОҚА ПОЛИТЕХНИКУМИГА МАРҲАМАТ!

Бизнинг техникумда таълим олган мутахассисларни Иттифоқимизнинг ҳамма бурчакларида учратиш мумкин. Алоқа ҳозирги давр турмуш тарзи учун ҳаво билан баробар бўлиб, космодромлар, космик алоқа станциялари, телемарказлар, шаҳарлараро, шаҳар, район телефон станциялари, лойиҳа институтлари, қурилиш — монтаж бошқармалари, маҳалла ва муассасаларда меҳнат қилаётган техникумимиз битирувчилари бутун мамлакатни ана шу ҳаво билан таъминлайдилар.

Ихтиёрингизга талай ихтисослар ҳавола этилади. Булар ичида телевизор, видеомагнитофон ва видеокамераларни тузатиш, телевизион техника ва радиорелеалоқаси, район электр алоқаси ва радиолаштириш, автомат электр алоқаси, кўп каналли электр алоқаси, почта алоқасининг кичик инженери, бухгалтер-иқтисодчи (кундузги бўлимда), телеграф алоқаси ва маълумотларни узатиш, почта алоқаси, бухгалтер-ҳисоботи ва текшириш (сиртқи бўлимда). Ўқув ўзбек тилида олиб борилади.

Олий ва махсус ўрта маълумотга эга бўлганлар иккинчи мутахассисликни истаганлар ҳам ўқишга қабул қилинади. Таълимнинг илғор усулларидан фойдаланиш анъанага айланган. Политехникумда ўқиш жараёнида Сиз ўзингизга ва мамлакатга зарур касб эгасигина бўлиб қолмасдан, балки ўз маданий савиянгизни ҳам юксалтиришингиз мумкин. Катта қизиқиш ва мароқ билан таълим олишингиз учун бу ерда барча зарур шарт-шароитлар муҳайё қилинган. Энг яхши илғор нашрлар жамланган бой кутубхона, қироатхона, ансамбллар, тўгараклар. Булар ҳаммаси Сизнинг хизматингизда бўлади. Қизғин ўқиш куни тугагандан сўнг эса қулай ва шинам ётоқхонада ҳордиқ чиқарасиз.

ЙИГИТЛАР ТЕХНИКУМНИ БИТИРГУНЧА СССР ҲАРБИЙ КУЧЛАРИ САФИГА ЧАҚИРИЛМАЙДИЛАР.

Қабул умумий асосларда олиб борилади. Имтиҳонлар 15 июлдан бошланади.

Техникум манзили: 700128, Тошкент шаҳри, У. Юсупов кўчаси, 20-уй (18, 48, 97-автобуслар; 10-троллейбуснинг «Лабзак» бекати, 10, 23, 27-трамвайларнинг «Алоқа техникуми» бекати). Телефонлар: 41-35-58, 41-31-68, 41-48-59.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ
В. И. ЛЕНИН ВА ХАЛҚЛАР ДЎСТЛИГИ ОРДЕНЛИ БУТУНИТТИФОҚ ПАХТАЧИЛИК ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИЛМГОҲИ ҚОШИДАГИ
ТОШКЕНТ ПАХТАЧИЛИК ТЕХНИКУМИ
1991-92 ўқув йили учун қуйидаги мутахассисликлар бўйича

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

ТАШКИЛОТЧИ ТЕХНОЛОГ — ФЕРМЕР — ўқиш муддати 3 йил. Фақат Тошкент пахтачилик техникуми базасида 1990 йилдан бошлаб тайёрлана бошланди.
АГРОНОМЛАР — ўқиш муддати 2 йилу 10 ой.

ТЕХНИК МЕХАНИК — ўқиш муддати 2 йилу 10 ой. Ўқиш даврида ҳаваскор шофёр ва III класс тракторчи гувоҳномалари берилади.

ФЕРМЕРЛАР бўлимини тугатган мутахассислар жамоа хўжаликларида агроном, бўлим бошлиғи, бригадир, пудрат усулида иш юритувчи, звено бошлиғи, чорвачилик комплексларида, теплица хўжаликларида, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш корхоналарида, биолаборатория ва бошқа тармоқларда раҳбар лавозимларда ишлаш ҳуқуқларига эгадирлар.

АРИЗАЛАР: **1 июндан 20 августгача, кириш имтиҳонлари 15 июндан 23 августгача қабул қилинади.**

ИМТИҲОНЛАР: **Ўзбек тили ва адабиётидан (диктант), математика (оғзаки),**

АГРОНОМИЯ МУТАХАССИСЛИГИГА — химия (оғзаки).

Ўқувчилар ётоқхона билан таъминланадилар.

МАНЗИЛГОҲ: Тошкент вилояти, Орджоникидзе ноҳияси «Оқ-қовоқ» почта бўлими Тошкент-пахтачилик техникуми. Автобуснинг «Горький — СоюзНИХИ» «СоюзНИХИ» бекати.

ТОШКЕНТ КИМЁ-ФАРМАЦЕВТИКА ЗАВОДИ
совутиш қурилмаси билан жиҳозланган янги
ГАЗ-52 рефрижераторини
янги ЗИЛ-130 автомашинасига ёки КАВЗ автобусига;
Янги УАЗ-469 енгил автомашинасини
янги ВОЛГА-ГАЗ-24 автомашинасига
алмаштиради.

Қуйидаги манзилга мурожаат қилинсин: 700061, Тошкент шаҳри, К. Цеткин кўчаси, 41-уй, Телефон 56-71-67.

«ОЙНАИ ЖАҲОН»ДА

26 ИЮНЬ, ЧОРШАНБА

● ЎзТВ I
8.00 «Ахборот».
8.25 «Соғлом бўлай десангиз».
8.35 «Бекобод цемент заводи», «Бир қишлоқ ҳаётидан». Телефильмлар.
9.35 «Эски масжиддаги учрашув». Бадиий фильм («Тожикфильм»).
11.00 «Ёшлик» студияси саволларингизга жавоб беради.
* * *
18.00 Янгиликлар.
18.10 «Акаифо». Мультфильм.
18.30 «Бўлажак мураббийлар». Урганч шаҳридаги ал-Хоразмий номли Педагогика билим юрти ҳақида.
19.00 «Мустаҳкам озуқа базаси учун».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Телетомошабинлар ҳузурида». Наманган вилояти меҳнаткашлари билан учрашув.
20.30 Москва. «Время».
21.10 Телевизион театр. Абдулла Қодирий. «Ҳажвий новеллалар».
22.00 «Ахборот».
22.25 Ойнаи жаҳонда биринчи марта. «300-рақамли». Бадиий фильм (Свердловск киностудияси).
23.40 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II
18.05 «Акваланг ва ластлар». Телефильм.
18.15 «Цирк! Цирк! Цирк!».
19.00 «Пульс». Хабарлар.
19.10 «02» тўлқинида».
19.20 «Ўғрилик». Бадиий фильм. 1-серия («Экран»).
АШХОБОД КЎРСАТАДИ:
20.30 Москва. «Время».
21.10 «Туркманистон».
21.30 «Дайхан». Қишлоқ хўжалиги ходимлари учун кўрсатув.
22.30 «Шоир». А. Зинхарийнинг 200 йиллигига.

● МТ I
6.00 «Тонг».
8.30 «Денгиз бўриси». Тўрт серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 2-серия.
9.40 «Чемпионлар билан биргаликда».
9.55 «Болалар мусиқий клуби».
10.40 «Масхарабоз». Л. Енгибаров. Фильм-концерт.
11.30 ТСН.
11.45 Ишчан чопар.
12.00 Мультфильмлар.
12.35 Экологик янгиликлар.
12.50 Г. Фейгин (скрипка) ва Е. Ашкенази (фортепиано) чаладилар.
13.40 «Александр Шилов санъати». Телевизион ҳужжатли фильм.
14.30 ТСН.
14.45 «Ўзинг томон йўл». Телевизион бадиий фильм. 2-серия.
15.45 «Қизиқувчилар олами».
16.00 «Морозовка хуторилик граф Орлов». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (Владивосток).
16.20 Болалар учун фильм. «Ханжар». А. Рибаков қиссаси мотивлари асосида. 1-серия («Беларусьфильм»).
17.30 «Зеленчук қирғоғида». Пятигорскдан кўрсатилади.
18.00 ТСН.
18.15 Мультфильмлар: «Парвона», «Тилла қўнғиз».
18.30 «Мексикаликлар мамлакат фонида». Телефильм премьераси. 1-фильм.
19.20 «Денгиз бўриси». Тўрт серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 2-серия.
20.30 «Время».
21.10 «Ким аслида ким». Телетомошабинларнинг саволларига СССР халқ депутати, СССР Олий Кенгашининг аъзоси А. А. Собчак жавоб беради.
22.25 «Танишиб олсак». Композитор В. Горобец.
23.00 «Пи» белгиси билан. Танаффус пайтида — ТСН. Халқаро воқеаларга бағишланган сон.
00.45 Джаз портретлари.
01.45 «Денгиз бўриси». Тўрт серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 2-серия.

● МТ II
8.00 Эрталабки бадантарбия машқлари. 8.15 СССР Давлат телерадиоси рус қўшиқлари академик хорининг концерти. 8.40 «Бегона юртдаги ов». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (Киров шаҳри). 8.55 «Карабанов читлари». 9.40 «Адам Смит бойлиги дунёси». 10.20 «Антарктика қиссаси». Уч серияли телевизион бадиий фильм. 1-серия («Мосфильм»).
* * *
13.30 «Капитан Врунгелнинг саргузаштлари». Мультфильм. 5—8-сериялар.
* * *
18.30 Теннис. Уимблдон турнири. Англиядан кўрсатилади. 19.30 «Кухитонг». Телефильм. 19.45 Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.00 «Танишинг: Гехт!». 20.30 «Время» (сурдо таржимаси билан). 21.10 Коллаж. 21.15 **СССР Олий Кенгашининг сессиясида.** 22.00 «Жаҳаннамга йўл». Телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар. Танаффус пайтида (23.15) — «Мўътабар ороллар». Телефильм.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»
(«Сельская правда»)
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими— 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 33-54-33. 32-56-36, Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Безатиш бўлими—32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.